

**Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta**

Informovanost pedagogů mateřské školy o rodině

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Miluše Vítěčková, Ph.D.

Vypracovala:

Jaroslava Matyášová

České Budějovice, 2012

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 15. března 2012

.....

Jaroslava Matyášová

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala PhDr. Miluši Vítečkové, Ph.D. za cenné rady, ochotu, podporu a připomínky při zpracování mé bakalářské práce.

Dále děkuji za spolupráci mateřským školám a jejím pedagogům, se kterými jsem měla možnost spolupracovat při získávání údajů potřebných k provedení výzkumného šetření.

V neposlední řadě velice děkuji své rodině a blízkým za pochopení, trpělivost a podporu, kterou mi prokazovali při zpracovávání této práce, stejně jako během celého studia.

ABSTRAKT

Cílem bakalářské práce je zjistit, do jaké míry jsou pedagogové v mateřských školách informováni o rodině dítěte, co je pro pedagogy v dnešní době nejdůležitější, aby o rodině dítěte věděli. Dále se věnuje vzájemné komunikaci, prostředkům, které pedagogové používají pro zjištění těchto informací. Současně je nastolena otázka míry informovanosti v souvislosti se zasahováním do soukromí rodiny.

Bakalářská práce se skládá z části teoretické a praktické. Teoretická část je zaměřena na oblast rodiny, její funkce, rozlišení rodiny úplné a neúplné. Dále se zabývá osobností pedagoga, jeho kvalitami, rysy osobnosti a temperamentem. Je zde také zpracováno téma komunikace, její funkce a využití. V závěru teoretické části pak oblast vzájemné spolupráce.

Praktická část přináší výsledky kvalitativního šetření, kdy byla zjišťována informovanost pedagogů mateřské školy o rodině. Výzkum probíhal formou rozhovoru s deseti učitelkami mateřských škol. Výsledky mimo jiné ilustrují vztah pedagogů a rodiny, preferenci informací o zdravotním stavu dítěte. Přínosem bakalářské práce jsou právě prezentované výsledky vztahující se k informovanosti o rodině dítěte navštěvující mateřskou školu, a to z pohledu pedagogů. Tato otázka byla nastolena z důvodu demografických změn, mezi něž patří vysoká rozvodovost, nárůst nesezdaných párů vychovávajících děti i rozšíření jiných forem soužití. Rodina má bezesporu velký vliv na dítě a učitelé by měli být do jisté míry o této oblasti informováni. Bakalářská práce ilustruje pohled na tuto problematiku jedné ze zúčastněných stran.

Klíčová slova: informovanost – mateřská škola – rodina – komunikace

ABSTRACT

The aim of this work is to find out how the teachers in kindergartens are informed about a child's family. I wanted to discover which information are nowadays for teachers the most important. This work describes methods of communication between schools and families and ways that teachers use to detect the information. Simultaneously I ask if there is not violated the privacy of these families.

The bachelor work consists of two parts: theoretical and practical. The theoretical one is focused on the rules of a family and wants to draw a line between a complete and one-parent family. The work concerns of the teacher's personality, his/her qualities, character and temperament. The topic of communication, its functions and application is also elaborated here.

The practical part brings the result of the qualitative research, where the teacher's information about families was found out. My survey was realized as an interview with ten teachers and the result can illustrate, by the way, the relationships between teachers and families and a preference of information about child's health. As the benefits of this work there are presented teachers' results which relate to information about child's family. This problem is solved here because of demographic changes (divorce rate, unmarried couples, etc.) The family has undoubtedly great influence on a child and teachers should be informed about it. These problems are described in this work from one point of view.

Keywords: awareness – kindergarten – family - communication

OBSAH

ÚVOD.....	7
1 RODINA	8
1.1 Základní funkce rodiny	11
1.2 Rodina úplná a neúplná	13
2 OSOBNOST PEDAGOGA	17
2.1 Kvality pedagogické osobnosti.....	17
2.2 Rysy pedagogické osobnosti.....	19
2.3 Temperament pedagoga	20
3 KOMUNIKACE.....	21
3.1 Funkce komunikace	21
3.2 Jak komunikovat.....	23
4 VZÁJEMNÁ SPOLUPRÁCE.....	25
5 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	27
5.1 Cíl práce.....	27
5.2 Výzkumné otázky	27
6 METODIKA	28
6.1 Metodický postup.....	28
6.2 Metoda sběru dat	29
6.3 Charakteristika výzkumného souboru a jeho výběr	30
6.4 Průběh rozhovoru	32
7 VÝSLEDKY	33
8 DISKUSE.....	44
ZÁVĚR	46
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	48
SEZNAM PŘÍLOH.....	52

ÚVOD

Po zrodu každého živého tvora na naší planetě začíná okamžitý proces adaptace na dané prostředí a postupné osvojování životních návyků umožňujících jeho další přežití. Vývoj člověka je poměrně zdlouhavý proces a jeho základním pilířem je odedávna rodina. Postupem času se potřeby lidstva posouvají do jiných dimenzí a tak od pouhého přežití dochází k potřebám vědění napomáhajícího začlenění do civilizačního procesu. Dnešní člověk je jiný než před tisíci lety a za posledních pár desítek let se prudce mění životní styl, dochází k prudkému nárůstu techniky a doba jakoby nás předbíhala. Dříve se děti učily od rodičů, dnes se v některých případech mohou učit rodiče od dětí. Různá vzdělávací zařízení (hlavně školy) postupně nahrazují funkce rodiny v oblasti vzdělávací a stále častěji i výchovné. Proto začínají být kladeny čím dál větší nároky na profesionalitu pedagogů. Vždyť dnešní učitel musí být nejenom znalým ve svém oboru, ale musí být zároveň i psychologem neustále se přizpůsobujícím dnešní době a potřebám. Jenomže správný psycholog, aby mohl provádět správně svou práci, musí být znalý poměrů a problémů daného člověka či dítěte. Vždyť každý z nás, každá rodina je vlastně individualita. Proto se stále více volá po spolupráci učitelů s rodinami, jelikož bez této pomoci nelze činnost pedagogů řádně a účinně provádět.

V této bakalářské práci se zajímám o informovanost pedagogů mateřských škol o rodině. V teoretické části jsem se zaměřila na základní charakteristiku rodiny, její význam a funkci. Dále se věnuji oblasti rodiny úplné a neúplné. Druhá kapitola obsahuje informace o osobnosti pedagoga, jeho pedagogických kvalitách, rysech a temperamentu osobnosti. Následující kapitola je zaměřena na komunikaci, její funkci a praktické rady „jak komunikovat“. Poslední kapitola této části bakalářské práce se týká vzájemné spolupráce, kde se zabývám spoluprací mateřské školy a rodiny.

Praktická část bakalářské práce přináší výsledky kvalitativního šetření. Byla použita metoda rozhovoru. Ač mělo být původně uskutečněno kvantitativní šetření, bylo hned v počáteční fázi výzkumu zjištěno, že je potřebné pochopení hlubších souvislostí týkajících se dané problematiky. Došlo tedy ke změně v záměru a bylo realizováno kvalitativní šetření. Empirická část obsahuje metodiku, prezentaci výsledků vztahujících se o oblasti informovanosti pedagogů mateřských škol o rodině a diskusi. Celá práce je členěna standardním způsobem.

1 RODINA

Jak uvádí Možný (1990), rodina je jednou ze základních sociálních institucí. V průběhu let se často proměňovala, ale společnost ji vždy přikládala značný význam a úlohu. Současně je důležité v této souvislosti poznamenat fakt, který zmiňují Hrušková, Kralíčková (2006), a to, že se během historického vývoje nepodařilo rodinu nahradit jinou institucí nebo něčím jiným. Rodina tak zůstává sociální skupinou, formující v člověku sociální charakter, jeho osobnost a chrání jej od tlaku společnosti. Matoušek (2003) též zmiňuje její společenský význam, kdy rodina není důležitá jen biologicky, ale je nesporný i její význam pro udržení naší společnosti – je základní jednotkou lidstva. Propojuje generace, mezi kterými vytváří solidaritu a pouta kontinuity.

Možný (1990) uvádí, že původní význam rodiny byl poněkud jiný. V období starověku se tímto výrazem označovaly velké „domácnosti“. Byla to společnost lidí, kteří spolu bydleli pod jednou střechou, měli společné hospodaření a jednoho člena, který měl autoritu, byl „hlavou rodiny“. Do rodiny patřili nejen pokrevní příbuzní, ale i členové, kteří bydleli společně pod jednou střechou, jako byli otroci, služebnictvo a ostatní čeledíni, děvečky, tovaryši a učni, kteří dohromady tvořili výrobní jednotku. Tento způsob rodiny přežíval až do poloviny devatenáctého století. Druhé pojetí rodiny ve společenském vědomí šlechty chápalo rodinu za široké pokrevní příbuzenstvo, tedy rod.

Kraus (2008, s. 79) vyzdvihuje její nepostradatelnost: *„I přes všechny problémy a peripetie, kterými rodina ve svém historickém vývoji prošla, zůstává i na počátku nového století nepostradatelnou a těžko nahraditelnou institucí i pro dospělého člověka, natož pro dítě. Je nezastupitelná při předávání hodnot z generace na generaci, funguje jako nejvýznamnější socializační činitel. Stojí na počátku rozvoje osobnosti a má možnost ho v rozhodující fázi ovlivňovat.“*

Pokud jde o rodinné uspořádání, pro společnost naší kultury je, dle Možného (2008), přirozenou a převládající formou rodina párová (monogamická), která je tvořena párem muž-žena a jejich dětmi. Rodina v dnešní společnosti se nijak výrazně neliší od rodiny, která byla na počátku naší civilizace. Kraus (2008) uvádí uspořádání rodiny takto: rodina tvořená rodiči a dětmi se nazývá rodinou nukleární (jadernou). Rodina, která je rozšířena o příbuzné, jako prarodiče, tety, strýce je rodina rozšířená (velká). Dítě, které vyrůstá v rodině, nazýváme rodinou orientační. Tu, kterou posléze samo zakládá, označujeme jako rodinu prokreační.

Srozumitelnou a praktickou definici rodiny uvádí Výrost (1998, s. 304): „*Rodina je institucionalizovaná biosociální skupina, vytvořená přinejmenším ze dvou členů odlišného pohlaví, mezi nimiž neexistují pokrevní pouta a z jejich dětí*“.

Jandourek (2001, s. 206) vymezuje rodinu jako: „*formu dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující především rodiče a děti*“.

K zamyšlení je pak obsáhlejší definice Odehnala (1984, s. 115 in Janoušek a kol.), která inspiruje a poskytuje základní body: „*Rodina je jakýmsi nejuniverzálnějším socializačním činitelem, který poskytuje jedinci identifikační vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Učí jedince reagovat žádoucím způsobem v procesu interakce a umožňuje mu i praktické ověření získaných dovedností v rámci rodiny. Uplatňuje se jako regulátor chování jedince a poskytuje mu společensky žádoucí normy. Pod vlivem rodinného působení se vytváří postoje k personálnímu okolí, sobě samému i společnosti obecně...*“ Podle Hrušákové, Kralíčkové (2006) je rodina nezastupitelná a nenahraditelná, a to nejen v sociální struktuře.

„*Pod heslem rodina uvádí Chevalier de Jacourt, že je to společnost, jež tvoří základní výbavu a přirozený stav člověka. Rodina je vskutku občanská společnost ustavená přírodou: tato společnost je nejpřirozenější a nejstarší ze všech společností: vytváří základ pro národní společnost, neboť lid anebo národ není nic jiného než celek složený z mnoha rodin. Rodina se zakládá manželstvím a je to příroda sama, jež vtahuje člověka do tohoto svazku; z něho jsou pak rozeny děti, jež prodlužují život rodiny, udržují lidskou společnost při životě a nahrazují ztráty, jež v ní způsobuje smrt každý den (Možný, 1990, s. 17).*“

Matoušek (2003) zdůrazňuje, že rodina je biologicky důležitá pro udržení lidstva a je základní jednotkou lidské společnosti. Rodina nejen propojuje generace, ale utváří mezi nimi pouta solidarity a kontinuitu. Přeměňuje člověka jako živočicha, umožňuje mu začlenění do jeho společnosti a kultury.

Francois de Singly (1999, s. 7) ve své knize poukazuje na stále živé téma, které není dostatečně probádané. Důraz klade především na vztahy mezi členy rodiny, se specifickým pohledem na vztahy mezi manžely. Singly je přesvědčen o názoru, že:

„I přes mnohé katastrofické vize a předpovědi o klesající soudržnosti dnešní rodiny, o hrozbách plynoucích z rozvolněnosti manželských vztahů a nárůstu rozvodů, zůstává rodina stále nejvýraznějším opěrným bodem a institucí socializace člověka.“

Základní povinnosti a práva rodičů a dětí vymezuje zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině. Upravuje současně i vztahy mezi rodinou a společností: *„Rodiče jsou odpovědní společnosti za všestranný duševní a tělesný rozvoj svých dětí a zvláště za jejich řádnou výchovu tak, aby jednota zájmů rodiny a společnosti byla upevňována.“* Jak uvádí Střelec (1992), ve všech vyspělých společnostech pečují o výchovu dětí v nerozlučné jednotě rodiče, stát a společenské organizace. Rozhodující úloha ve výchově je však svěřena rodičům, kteří mají být svým chováním a jednáním vzorem pro své dítě. Zákon ukládá rodičům pečovat soustavně a důsledně o výchovu, výživu, chování a jednání dětí. Společnost dbá, aby rodiče mohli řádně vykonávat práva a povinnosti při výchově dětí.

Vymezení pojmů rodiny z různých hledisek dle Výrosta (1998):

- rodina, jako vědní disciplína (psychologie, právo, sociologie)
- rodina, jako oblast vědy (pedagogika, psychologie, klinická psychologie, sociální psychologie)
- rodina, jako systém přístupů (behaviorismus, psychoanalýza)
- rodina, jako různý aspekt (vztah, komunikace, funkčnost, role, proces individuace a socializace)

Obr. 1: Rodina

Zdroj: Wikipedia

1.1 Základní funkce rodiny

Podle Výrosta (1998) dělíme funkce na čtyři základní: emocionální, reprodukční, výchovnou a materiální. Emocionální funkce rodiny je, jak uvádí, zcela nezastupitelná a jedinečná. Rodina tak uspokojuje potřebu bezvýhradného přijímání, důvěrnosti, zázemí, podpory a pomoci. Potřebu společného sdílení zážitků, rituálů, společné historie, uvolnění a klidu. Reprodukční funkce rodiny je významná z hlediska vlivu na rodinný život, který s sebou nese přechod k rodičovství. Výchovná funkce rodiny je velmi podstatná a jen těžko nahraditelná. Rodina poskytuje základní orientaci dítěte ve světě a vše důležité pro zařazení do společnosti. Neprobíhá zde jen výchova dětí, ale i určité působení všech členů rodiny. Vytváří hodnotové formování vlastního já a vlastního života. Materiální funkce byla dříve vnímána výrazněji, než je tomu nyní. Dříve kvůli materiální nejistotě byla rodina ve větší soudržnosti. Dnes však při materiálních problémech rodiny funguje systém sociální podpory, takže rodina je zastupitelná společností.

Velmi podrobně a výstižně popisuje Kraus (2008) několik funkcí rodiny: **Biologickoreprodukční funkce** rodiny je významná pro jednotlivce, ale zároveň pro celou společnost, která tvoří rodinu. Podstata této funkce se nijak zvlášť nemění, pokud však připustíme, že dnešní trend společnosti je poněkud jiný. Dítě bývá často vnímáno jako překážka pro rodiče, kteří si chtějí vybudovat kariéru, nebo mít lepší profesní seberealizaci. V rodinách sociálně slabších vnímají dítě jako přepych. Proto se v posledních letech pozoruje úbytek dětí. Poslední dobou se stává, že mladí lidé neplánují přivést na svět své dítě a ani uzavřít manželství. Ženy se stávají matkami obvykle v pozdějším věku, než tomu bylo dříve. Mnoho aspektů zahrnuje také **sociálně-ekonomická funkce** rodiny, která je chápána jako důležitý prvek v rozvoji společnosti. Rodina se stává spotřebitelem závislým na trhu. Dále uvádí **funkci ochrannou** (pečovatelská, zaopatřovací), která zajišťuje důležité životní potřeby jako biologické, zdravotní, hygienické. První sociální skupinou, která napomáhá dítěti v osvojování si způsobu chování ve společnosti, je rodina – tím hovoříme o **funkci socializačně-výchovné**. Největší význam pro děti mají aktivity spojené s **rekreací, zábavou a relaxací**. Tuto funkci plní rodina tím, že jsou všichni členové rodiny pohromadě, tráví společně svůj volný čas a věnují se zájmovým činnostem. V neposlední řadě jde o **funkci emocionální**, která je zásadní pro vytvoření citového zázemí, láskyplného bezpečí a jistoty. Tato funkce, pokud se jedná o její plnění, má svá úskalí. Bohužel přibývají rodiny, které tuto funkci neplní, a nebo jen obtížně, a to z důvodu zaneprázdněnosti, rozvodů apod.

Funkce rodiny podle Střelce (1992) jsou zpravidla chápány jako povinnosti, které rodina plní nejen kvůli sobě samé, ale také kvůli společnosti. Základní funkce dělíme na biologicko-populační funkci, hospodářskou, výchovnou a funkci odpočinku a obnovování tělesných a duševních sil. Funkce biologicko-populační je zaměřena na pracovní sílu, kterou vykonávaly děti v dřívější době, a to jako levnou pracovní sílu. Dále hospodářská funkce, která je důležitá pro rozvoj a hmotné zabezpečení rodiny. Ve funkci výchovné se promítají všechny stránky života rodiny, tím se stává nejdůležitější. V neposlední řadě je funkce odpočinku a obnovování tělesných a duševních sil, která se zaměřuje na přizpůsobení se změnám života (technický rozvoj, trávení volného času,..)

Pokud porovnáme tato tvrzení o funkcích rodiny, všimneme si, že jsou odlišné nejen v názvech, ale i v obsahu. Funkce podle Výrosta (1998) jsou více obsáhlejší a odbornější než podle Střelce (1992), který funkce definuje velmi stroze. Funkce podle Krause (2008) je velmi podrobně popsána a výstižná.

Kraus (2008) popisuje plnění funkcí, a to z hlediska přiměřeného plnění funkcí v rodině – hovoříme o rodině funkční. Pokud pojednáváme o rodině, kde funkce nejsou dostatečně plněny, ale rodina není v zásadě ohrožena, mluvíme o rodině dysfunkční. Rodina, která nezvládá základní funkce a je narušován vývoj dítěte a jeho socializace, hovoříme o rodině afunkční.

„Nároky a požadavky na rodinu v dnešní rozpadající se industriální společnosti stále vzrůstají. Důsledkem je, že své funkce plní jen nedostatečně. Na druhé straně současná doba posílila význam rodiny jako útočiště před veřejným světem, rodinné prostředí se více než dříve stává protiváhou veřejného prostoru. Zejména v sociálně slabém prostředí rodina často vystupuje jako jediný opěrný bod, kam se její členové, především děti, mohou uchýlit (Kraus, 2008, s. 81).“

1.2 Rodina úplná a neúplná

Střelec (1992) popisuje rodinu, která je chápána zpravidla jako malá skupina lidí, která vzniká manželstvím a umožňuje vzájemné soužití mezi oběma manželskými partnery, soužití partnerů a jejich dětí, vztahy mezi příbuznými a také vztahy mezi rodinou a společností.

Rodina úplná

Rodinu úplnou popisuje Prchal (1988) jako rodinu, ve které nechybí matka ani otec, kde jsou rodiče, kteří mají jedno nebo více dětí. Taková rodina má nejlepší možnost na úspěch. Každý člen rodiny má svou významnou roli, která je podstatná pro zdravý vývoj dítěte. Především je důležité, aby výchova fungovala od obou rodičů. Spolupráce

matky s otcem při výchově dítěte je podstatně významnější než vliv ostatních činitelů či institucí. Rodiče se musí nezbytně doplňovat, mají-li v zájmu dítěte vytvořit harmonické prostředí, kde se dítě zdravě rozvíjí. Důležité jsou především společná posezení, rozhovory a chvíle strávené spolu. Teprve tehdy se vytváří ta pravá atmosféra rodinné pohody a dítě si uvědomuje pravidla rodinného života a jeho soužití. Zpravidla se stává, že si rodiče stěžují na pracovní problémy na pracovišti, na přepracovanost, nedostatek času a únavu. Nejraději tráví svůj volný čas sami, chtějí si odpočinout, zbavit se starostí a přejít na jiné myšlenky. Tím své děti odmítají a nedávají jim svou pozornost. Naopak bychom se měli stále zajímat o děti, naslouchat jim, odpovědět jim vlídně na jejich otázky a najít si pro ně čas. Rodina však může mít i podobu rodiny neúplné, a to v důsledku nepřítomnosti otce či matky po stránce funkční (například z důvodu alkoholismu, duševního onemocnění, drog, aj.) Je složité najít přesnou definici neúplné rodiny. Příčinou oné neúplnosti ale může být i úmrtí (nešťastnou náhodou, sebevražda,...) emigrace, rozvod, svobodná matka apod.

Neúplná rodina

Sobotková (2001) zmiňuje, že oproti dřívější době je daleko vyšší očekávání od partnerů, jejichž vztah by měl být uspokojivý, hodnotová orientace vyšší a morální cítění na úrovni společnosti. Dnes je větší tolerance k mimomanželským vztahům, snadná dostupnost antikoncepce, která utváří pocit kontroly a upadání náboženských kodexů na společný rodinný život.

Matějček (1989) uvádí, že problémy neúplné rodiny jsou tu již od pravěku. Hlavní příčinou neúplnosti byla dříve smrt jednoho z rodičů. Dnes se na úplných rodinách s dětmi postupně klesá a neúplných rodin přibývá. Na neúplných rodinách se podílejí rozvody, úmrtí jednoho z rodičů, společné soužití bez sňatku. Rozvody nejsou výmyslem moderní doby, ale jsou tu od dob dávných. Prudce se však rozšířily až v posledních desetiletích. Počet úplných rodin s dětmi tak postupně klesá a těch neúplných naopak přibývá. Neúplnou rodinu tvoří jen jeden z rodičů s dětmi, přičemž druhý z rodičů chybí.

Současně v této souvislosti zmiňuje Prchal (1988) to, že pokud v rodině chybí jeden ze základních členů z důvodu úmrtí, rozvodu nebo jsou děti narozené mimo manželství,

mluvíme o rodině neúplné. Zpravidla je vážnější, když v rodině chybí matka. Ztratí-li matku kojeneček, lze ji nahradit po stránce biologické jinou ženou, avšak po stránce citové a duševní ji nahradit v podstatě nelze, jen ve zcela výjimečných případech. V tomto případě ani otec není schopen nahradit matku. Horší situace nastává, je-li dítě starší. Dětský domov či mateřská škola nemůže vytvořit skutečné prostředí trvalé radosti, pohody, jistoty a lásky. Pro trvalý a pravdivý citový vztah může úspěšně nahradit biologickou matku jedině matka náhradní nebo-li nevlastní. Výjimečně se stane, že roli matky nebo otce nahradí nejstarší sourozenec a jejich funkci plní úspěšně. Nežije-li dítě s matkou ve společné domácnosti z důvodu rozvodu, dítě prožívá velice těžký duševní stres. Dítě nezbytně potřebuje oba rodiče. Pokud tomu tak není, dítě se cítí nejistě, opuštěno a nešťastné. Chybí-li v rodině otec, může dojít k poruchám chování dítěte. Dítě ve starším věku postrádá důležitý vzor autority, kázně, mužnosti, jistoty a sociální zařazení. Otec bývá vzorem znalostí o práci, o světě, pomáhá s výběrem budoucího povolání. Matka nemůže nahradit roli otce. Pokud v rodině chybí otec, dítě zpravidla vyhledává nevhodné kamarády, projevuje nezájem o činnost apod. Dítě bývá neukázněné i agresivní. Některé konflikty způsobuje i nevlastní otec nebo dědeček, který se staví do role otce. Rozumné a vhodné je, když rodiče mezi sebou najdou ohleduplnost a zachovají si slušný lidský vztah. Pravidelný vztah rodičů a dítěte někdy napomáhá mírnit složité situace.

Matějček (1989, s. 32) zmiňuje, že rodina ztratila řadu funkcí, které ji dříve udržovaly pohromadě do jisté míry nezávisle na poutu citovém. Měla funkci výrobní, vzdělávací, ochranou, pojišťovací atd.; dnes však rozhodujícího významu nabyly dvě funkce:

1. zajistit citové zázemí všem svým členům a 2. připravit děti pro život v dané společnosti.

Rodina neúplná nebo rozpadlá působí jako společenství „problematické“. Proto zde bude těžší plnit předcházející dvě základní funkce.

Masáková (2011, s. 22) uvádí: „už neplatí ono zjednodušené rozdělení na rodinu úplnou a neúplnou, kdy panovalo přesvědčení, že rodina úplná je schopna poskytnout dítěti harmonické prostředí, a tudíž i dobré podmínky k jeho vývoji, zatímco v rodině neúplné – obvykle s matkou – má dítě tyto podmínky ztížené“.

Matějček (1989) a někteří psychologové jsou přesvědčeni, že se děti lépe rozvíjejí v optimální a dobře fungující rodině s jedním z rodičů nebo popřípadě v nevlastní rodině než v rodině s těžkými konflikty.

Sobotková (2001, s. 130) však zdůrazňuje, že: *„Rodiny s jedním rodičem mohou dosáhnout kvalitního přizpůsobení a životní spokojenosti. Nově vytvořené rodiny mohou rozvinout a udržet si pocit rodinné kompetence, integrity a stability za předpokladu, že má dostatečnou vnější podporu. Záleží také na osobnosti osamělého rodiče a na jiných okolnostech.“*

2 OSOBNOST PEDAGOGA

Jak uvádí Jůva (1995), pedagog (učitel, vychovatel, rodič, lektor, vedoucí pracovník, kulturní pracovník) je činitelem ve výchovně – vzdělávacím procesu, organizátorem i iniciátorem. Provádí diagnózy vstupní, průběžné a výstupní v úrovni celé skupiny, ale také u jednotlivců. Navrhuje a rozhoduje o metodách a formách výchovně – vzdělávacího procesu a zvolení vhodných prostředků. Nároky, které má před sebou pedagogický pracovník, nejsou jednoduché. Pedagog má odpovědnost za přípravu základních sociálních rolí, za rozvoj jedinců, jejich rozvoj osobnosti ze základních výchovných složek. Svou prací napomáhá vést společnost ke společnému cíli a optimálně jej rozvíjet. Tyto nelehké nároky působí na odborné a charakterové kvality pedagoga, na jeho mnohostranný rozvoj i přípravu.

Současně je důležité v této souvislosti poznamenat fakt, který zmiňuje Langová (1992) a to, že pedagogická profese je poslání, které je časově omezeno ve prospěch dětí. Od pedagoga se vyžaduje plné ponoření do dané problematiky, ale na druhé straně se pedagog nesmí nechat stáhnout a musí si udržet jisté meze.

Karmasínová (2002) zdůrazňuje, že každý pedagog by měl ve svém volném čase věnovat se svému sebevzdělávání, občas si přečíst odbornou literaturu, navštívit vzdělávací semináře a účastnit se vzdělávacích výcviků atp. Vzdělávání předškolních pedagogů by se mělo přizpůsobovat novým trendům společnosti tak, aby pedagogové nabyli hlubších dovedností a znalostí pro svůj obor. Pedagogové by měli být schopni pracovat se smíšenou skupinou, integrovanými dětmi a poskytovat individuální péči, a to vše na základě utvoření si vlastního projektu. Pedagog by měl zvládat všechny povinnosti a komunikovat s rodiči.

2.1 Kvality pedagogické osobnosti

Základní kvality, které charakterizují pedagogickou osobnost, shrneme do několika skupin dle Langové (1992):

- pedagogova hodnotová orientace
- teoretické i praktické odborné vzdělání

- vzdělání pedagogického pracovníka
- praktické, didaktické a metodické dovednosti a návyky pedagoga
- hluboké pedagogické vzdělání

„D. Johnson (1970) např: uvádí, že učitelé mají větší potřebu a zájem pracovat s lidmi než s předměty, větší zájem o interpersonální vztahy a problematiku socializace, kultivaci člověka jako lidské bytosti. Mají silný pocit zodpovědnosti za vývoj druhých lidí, zvláště mládeže, vyznačují se výraznou sebekontrolou. Zároveň jsou však značně konzervativní a konformní. Ctí konvence, respektují společenské normy, podvolují se společenským tlakům a požadavkům. Mají v tomto ohledu sklon ke kompromisům (Langová, 1992, s. 18).“

Z hlediska návyků a dovedností, které naplňují pedagogické působení, mají významnou funkci těchto kvalit, které řadíme do tří skupin podle Jůvy (1995) :

- Komunikativní dovednosti umožňují pedagogovi sblížení v kontaktu s jedincem, ovlivnění chování a myšlení v pozitivní interakci.
- Rétorické dovednosti nadřazují kulturu pedagogického působení, zvyšují a zároveň stimulují projevy jedince.
- Organizátorské dovednosti umožňují pedagogovi správně řídit výchovně – vzdělávací činnost, využívat prostředků a metod vhodných pro řešení složitých situací.

Langová (1992) zdůrazňuje, že každý pedagog je neopakovatelná osobnost, jedinečná ve svém působení.

Karmasínová (2002, s. 8) uvádí: *„Sebelepší reforma, vzdělávací projekt i sebelépe míněná nařízení nadřízených pracovníků, ale i moderní budova a vybavení, ekonomické zázemí, skvělé pracovní plány – to vše se nakonec dostane do jednoho výchozího bodu, a tím je učitelka. Na její práci, ale i osobnosti závisí úroveň a pověst mateřské školy. Každá učitelka vkládá do své práce svůj osobitý, originální a ojedinelý vtisk a dává*

výchovně vzdělávací práci konkrétní podobu. O svoji profesní kvalitu usiluje a pečuje učitelka sama, ale svoji roli na tomto poli hraje i společnost, která zabezpečuje podmínky pro rozvoj pedagogických kádrů.“

2.2 Rysy pedagogické osobnosti

Rysy pedagogické osobnosti podle Jůvy (1995)

- pedagogický klid
- pedagogický optimismus
- pedagogický takt
- pedagogické zaujetí
- tvořivost
- hluboký přístup k jednotlivcům
- zásadový morální postoj
- přísná spravedlnost

Rysy pedagogické osobnosti podle Langové (1992)

- vělost
- dynamismus osobnosti
- integrita osobnosti – emocionální stabilita, sebedůvěra, racionální přístup
- dominance

2.3 Temperament pedagoga

Temperamentem jsou označovány vlastnosti osobnosti, které se projevují různými způsoby chování, prožívání a reagování. Všechny typy temperamentu mají své kladné, ale i záporné stránky.

Jak uvádí Langová (1992), u pedagogických pracovníků je upřednostňován sanquinický typ temperamentu, který umožňuje snadnější navazování kontaktů s dětmi, i přes negativní důsledky přesycení činností a lehkomyšlnosti. Výhodou cholerickeho typu je značná aktivita, překonávání překážek a schopnost nadchnutí se. Nedostatkem je nedočkavost, nižší sebevláda a zbrkllost. Flegmatický typ upřednostňuje trpělivost a uvážlivost, ale nevýhodou je nízká pohotovost. Nejméně škodný je melancholický typ temperamentu. Pro pedagogickou činnost bývá nejvýhodnější umístění jedince uprostřed kontinua extroverze – introverze.

Karmasínová (2002, s. 8) zmiňuje, že: *„každá učitelka je jedinečná, nepostradatelná. Každá přináší svůj specifický „otisk prstů“ do své práce. Svými postupy, vystupováním, temperamentem, herectvím si tvoří svou vlastní image Učitelka by měla žít v pohodě se svou rodinou a přáteli, cítit se šťastná, těšit se z práce bez stresů a napětí, být za dobře s ostatními lidmi, umět se rozhodovat, realisticky posoudit situaci, nenechat si přerůst přes hlavu, snadno se adaptovat na změny v životě (stěhování, změna práce, svatba), být celkově v dobré kondici, zdravě jíst, nekouřit, neopíjet se, udržovat se v dobrém zdravotním stavu, dopřát si uvolnění a odpočinek.“*

Obr.2: Pedagog

Zdroj: Wikipedia

3 KOMUNIKACE

Jak uvádí Kraus (2008), komunikace je nezbytnou součástí naší socializace, skrze kterou se začleňujeme do společnosti. Komunikace nás provází již od prvních kontaktů, a to mezi dítětem a jeho matkou, přes následnou rozsáhlejší komunikační síť mezi rodinou, vrstevníky, kamarády a spolupracovníky.

Význam slova komunikace popisují Mareš, Křivohlavý (1990) – vychází původně z latinských pojmů „communem reddere“, což znamenalo „učinit se společným“ nebo-li společné sdílení. V užším pojetí jej chápeme jako výměnu informací.

Základním prvkem komunikace podle Vybírala (2000) je prvek sdělující, nebo-li komunikátor, který zakóduje sdělení slov (znaků) a vyšle jej komunikačním kanálem k příjemci, nebo-li komunikantovi (recipientovi), který tato slova (znaky) dekoduje. V tomto procesu může dojít k chybě přenosu, špatnému zakódování, nefunkčnímu kanálu či nesprávnému dekodování sdělení.

Každá společnost má svůj způsob komunikace, jen všichni máme za cíl jedno společné, a to navzájem se dorozumět. Největším problémem bývá, když si mezi sebou lidé nerozumí, a to nejen z důvodu neznalosti jazyka, ale spíše z narušení mezilidských vztahů. Pokud je člověk brán společností a svým okolím přijatelně, dokáže snáze udržovat vztahy a lépe komunikovat.

3.1 Funkce komunikování

Komunikace má několik funkcí. Podle Krause (2008) rozlišujeme několik druhů komunikace. Přímou a nepřímou komunikaci, tzn. prostřednictvím telefonu (nepřímá komunikace), tváří v tvář (přímá komunikace). Pokud máme možnost zpětné vazby, řadíme sem komunikaci jednostrannou a dvoustrannou. Komunikace zprostředkovaná pomocí gestikulace, mimiky nebo slov je verbální a neverbální. Dalším druhem je dyadická nebo skupinová komunikace, případně hromadná.

Podle Vybírala (2000) dělíme komunikaci na čtyři základní funkce. První funkcí komunikace je informování – tzn. předat zprávu, oznámit (informativní funkce). Funkce instruktážní znamená zasvětit, navést, naučit. Dále persuasivní funkce komunikování se

vyznačuje získáním si někoho, zmanipulováním, přesvědčením. Poslední funkce je zábavná, která má rozptýlit, rozveselit sebe i druhé.

Jak zmiňuje Kraus (2008, s. 122): „*Proces komunikace nepochybně souvisí s charakterem sociálního prostředí. Týká se to jak rodiny (rozdílné úrovni vzdělání jejich členů bude odpovídat rozdílnému charakteru komunikace apod.), tak lokálního prostředí (v souvislosti s tradicemi, nářečím, v závislosti na množství a charakteru komunikačních kanálů v dané lokalitě atd.)*“.

Současně uvedeme fakt, že komunikace má podle Mareše, Křivohlavého (1990) dvě stránky, a to formální a obsahovou. Nejvíce nás zajímá, co si lidé sdělují a jakým způsobem si to sdělují. Pro tato sdělení nám slouží tři skupiny komunikačních kanálů jako je verbální (slovní) komunikace, neverbální (mimoslovní) komunikace a komunikace činem.

Verbální komunikace

Je to proces, který chápeme jako výměnu informací, představ, pocitů, postojů. Informace přenášíme pomocí znaků. Lidským znakem je řeč, které rozumíme jak v mluvené tak psané podobě. Verbální komunikace zahrnuje písemnou i zvukovou formu řeči.

Neverbální komunikace

„Mimoslovní sdělování nepoužívá slov, ale jiné způsoby pro sdělení. Jde o sdělování výrazy obličeje (mimika), pohledy (řeč očí), gesty (gestika), dotekem (haptika), fyzickými postoji (konfigurací všech částí těla), přiblížením či oddálením (proxemika), úpravou zevnějšku a životního prostředí. Mimoslovní komunikací sdělujeme emoce (nálady, pocity), sblížení se.“

Komunikace činem

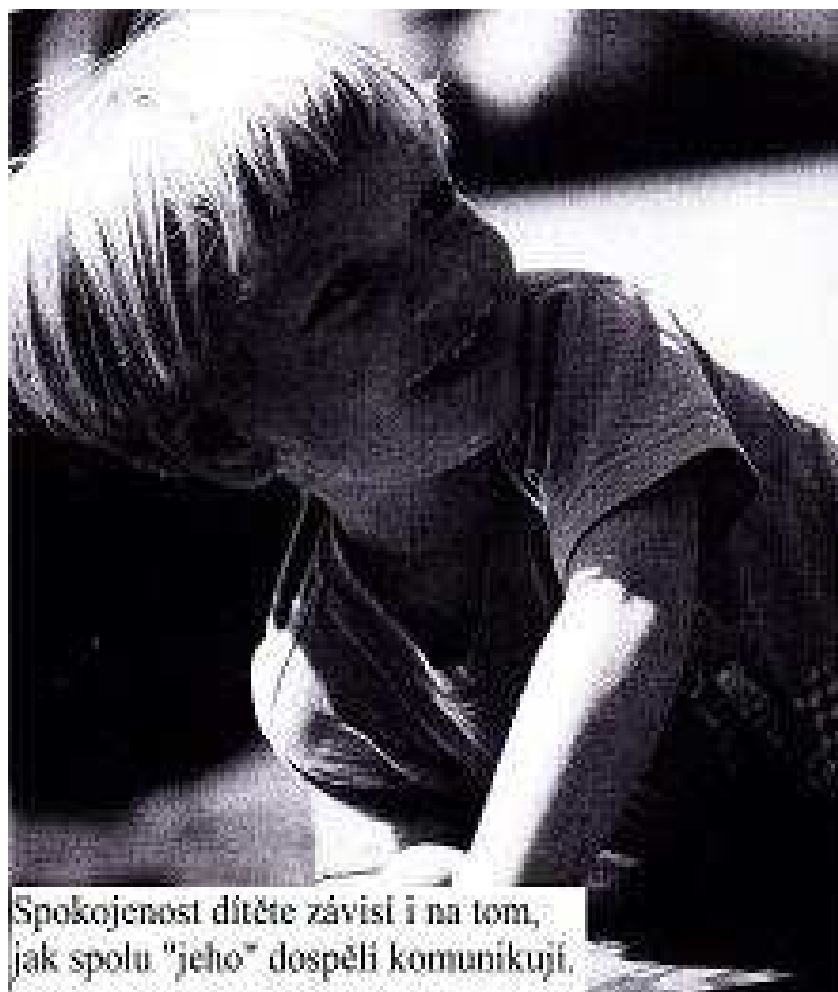
Je to proces, který využíváme velmi často v běžném životě, aniž bychom si tuto komunikaci uvědomili. Bývá to zpravidla, když: *„člověk něco dělá, ač by to dělat neměl, nebo nedělá, ač by to dělat měl, nějak se chová v určité situaci atd.“* Je zde důležité upozornit, že komunikace činem je ovlivněna situací, která se odehrává nebo dané situaci předcházela. V tomto případě nelze vyvozovat unáhlené závěry.

Současně je důležité poznamenat fakt, který zmiňuje Hrabal (1985) a to, že komunikace je významná převážně tím, že napomáhá k lepšímu pochopení sdělení od komunikátora. Někdy nám postačí i běžné formulování gestem nebo činem. Komunikační schopnosti jsou důležité pro všechny druhy práce, zvláště tam, kde je častý styk s lidmi. Právě pro pedagogy je sdělování náplní jejich činnosti.

3.2 Jak komunikovat

Jak uvádí Kovalská (2011, s. 12): *„V komunikaci s rodiči vidíme možný zdroj problémů právě v nedostatečné komunikaci nebo v nedostatku taktu, osobního přístupu, tolerance, pochopení apod. Umění komunikovat s rodiči bez problémů je v určité diplomacii, ale i empatii. To, že případnou stížnost či jakoukoli nevoli ze strany rodiče vyslechneme v klidu a necháme si prostor pro zjištění konkrétního stavu věci, je základním předpokladem dobrých vztahů. Rodiče musejí mít pocit, že je chápete a že pro jejich „věc“ učiníte ty nejlepší kroky.“*

Obr. 3: Komunikace

Zdroj: Informatorium

Masáková (2011, s. 22) uvádí, že: „ V první řadě by mělo být jasné, co chceme sdělit rodičům, tedy jaký je cíl našeho rozhovoru. Zcela jiná bude komunikace s rodiči přicházejících dětí, které pedagog nezná. V tomto případě jde především o navázání prvního kontaktu, zjištění základních informací nejen o dítěti, ale i o představách a očekávání rodičů. To znamená, co si od docházky dítěte do mateřské školy slibují. Výhodu mohou mít mateřské školy v menších obcích, kde se celá místní komunita zná, a je tedy předpoklad, že obě strany – jak škola, tak rodič – mají již určitou představu. Na druhou stranu může být takový kontakt ztížen falešným pohledem vytvořeným na základě informací „sousedek“. Při prvních kontaktech je dobré jasně sdělit rodiči, co může škola dítěti poskytnout a jakou má představu o spolupráci s rodinou.“

Podle Syslové (2011, s. 24) je: „Důležitým důvodem, proč správně komunikovat a jednat s lidmi, jsou vzrůstající nároky rodičů na vzdělávání jejich dětí.“

4 VZÁJEMNÁ SPOLUPRÁCE

Jak uvádí Štychová (2000, s. 10): „*Mateřská škola nemůže nahradit rodinnou výchovu, ale pouze ji doplňovat. Měla by akceptovat výchovu dětí v rodině a umožňovat rodičům vstup do mateřské školy. Mezi rodinou a mateřskou školou by měla panovat důvěra, podpořená snahou obou stran o vytvoření co nejlepšího zázemí a podmínek pro zdravý vývoj dítěte. Je třeba působit na rodiče, aby v mateřské škole viděli odborné pracoviště, kde mohou získat praktickou radu při výchově či problémech dítěte.*

Vývoj naší společnosti ovlivňují podle Mertina, Gillernové (2010) vztahy nejen mezi dospělými, ale i mezi dospělými a dětmi. I v mateřské škole se mění vztahy, a to jak mezi pedagogem a dětmi, tak se mění vztahy mezi pedagogem a rodiči, společností a jejími institucemi. Mateřská škola je důležitou společenskou institucí pro vzdělávání dětí předškolního věku, která má stanovené obecné úkoly a cíle a vymezené některé činnosti. Pedagog v mateřské škole má větší volnost při práci s dětmi, ale nese velkou míru odpovědnosti za přípravu a vývoj dítěte.

Podle Rabušicové (2004, s. 13) je: „*rodina chápána jako instituce primárně odpovědná za rozvoj svých dětí a v tom by měla být společností podporována. Podněcování rodičů ke spolupráci se školou je tedy založeno na principu rodičovské odpovědnosti. Ve většině rodin s malými dětmi pracují oba rodiče, takže stát si bere za své přispívat k zajišťování sociálních úkolů rodiny, respektive rodině pomáhat a v případě nutnosti kompenzovat její funkce. Hlavní odpovědnost za rozvoj dítěte a spolupráci s rodiči tedy nese škola a její pedagogové.*“

Současně je důležité v této souvislosti poznamenat fakt, který zmiňují Mertin, Gillernová (2010) a to, že pedagogové mateřských škol se snaží rozvíjet děti předškolního věku řadou různých rozmanitých činností – v důsledku vzájemně se ovlivňujících sociálních vztahů, které jsou mnohdy velmi složité. Profesní předpoklady podporují nejen řadu různých specifických dovedností, ale zaměřují se spíše na sociálněpsychologické dovednosti pedagoga. Jejich rozvíjení je velmi podstatné pro optimální působení mateřské školy na rozvoj dítěte předškolního věku, na spolupráci s rodinou, utváření vzájemných vztahů mezi rodiči a pedagogy a ve prospěch ke spokojenosti pedagoga.

Syslová (2011) podotýká, že proměna, kterou v novodobé historii prošla celá naše společnost, zasáhla i rodinu. Vzrůstající nároky kladené v dnešní době na všechny její členy se samozřejmě musely odrazit i v požadavcích na změnu konceptu výchovy dětí a tím i na samotné pedagogy. Jednou z možností, která se s tímto přechodem od zažité překonané praxe k novému modernímu pojetí výuky vypořádat, je posílit vzájemnou spolupráci rodičů s vyučujícími. Tento přechod je však často obtížný a to i přesto, že by tyto dvě skupiny měly mít na zřeteli stejný cíl.

Kropáčková (2011) zdůrazňuje, že tam, kde jsou pozitivním změnám obě strany nakloněny, může být vzájemná spolupráce pouze přínosem a to pro všechny zúčastněné. Základem takové spolupráce jsou informace, bez kterých se učitelky mateřských škol nemohou obejít. Je proto dobré, když má škola stanovené pevné termíny konzultačních hodin. A to i přesto, že se většina rozhovorů vede zcela neformálně a často i za přítomnosti samotného dítěte. Právě při takových nejběžnějších rozhovorech se totiž učitelky dozvědí nejvíce o samotném dítěti a jeho vlastnostech, zájmech, citovém rozpoložení a školních předpokladech, o jeho rodinném zázemí a o představách jeho rodičů. Takto získané neocenitelné informace jim pak snázeji pomohou najít ke každému dítěti správný individuální přístup. Dobře navázaná spolupráce se pak často mění ve skutečné partnerství ve výchově dítěte.

Jak uvádí Helus (2007, s. 169): *„Rodina není jenom vnějším prostředím dítěte, ale také do něho jaksi vstupuje: skrze jeho intenzivní prožívání vztahů a událostí v rodině se promítá do jeho názorů, postojů, životních rozpoložení, osobnostních vlastností, předpokladů pro školní úspěšnost. A to je hlavní důvod, proč patří mezi důležité kompetence učitele i jeho způsobilost rozumět dětem skrze jejich rodinné prostředí a vstupovat s jejich rodiči do kontaktu. Důležitou podmínkou pro vytvoření těchto kompetencí je i orientace v širších souvislostech pojetí a fungování současné rodiny. Současná rodina je historicky vzniklý útvar. Porozumět jí znamená uvědomit si její odlišnosti od rodiny dřívější, tzv. tradiční. Znamená to také chápat proměny, kterými v posledních desetiletích prochází a které budou pokračovat i nadále. Tyto proměny nejsou bez následků, ať už negativních či pozitivních, pro děti a žáky.“*

5 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

5.1 Cíl práce

Cílem bakalářské práce je zjistit, do jaké míry jsou pedagogové v mateřských školách informováni o rodině dítěte, jak probíhá vzájemná komunikace. Dále jaké informace pedagogové považují za důležité, jaké místo v nich zauímají informace o rodině dítěte. Jaké prostředky používají pro zjištění informací. Další otázkou je míra informovanosti v souvislosti se zasahováním do soukromí rodiny.

5.2 Výzkumné otázky

1. Jakou formou získávají pedagogové mateřských škol informace týkající se dítěte a rodiny?
2. Do jaké míry jsou pedagogové mateřských škol informováni o rodinách dětí?
3. Jak vnímají pedagogové mateřských škol hranici soukromí v souvislosti s informacemi podávanými rodiči?
4. Jakým způsobem ovlivňuje komunikaci mezi rodiči a pedagogem umístění mateřské školy (na vesnici nebo ve městě)?

6 METODIKA

6.1 Metody výzkumného šetření

Vzhledem k tomu, že je cílem bakalářské práce hlubší pohled na otázku informovanosti pedagogů mateřských škol o rodině, bylo zvoleno kvalitativní šetření. Jak uvádí Gavora (2000), důležitou stránkou kvalitativního výzkumu je dlouhodobost a podrobný zápis. Zhotovují se přitom obrazové nebo nahrávané záznamy, které se potom dále analyzují. Během kvalitativního výzkumu se zaznamenávají krátké poznámky, ze kterých se vyvodí obraz zkoumaného prostředí. Nevysvětlují se vzniklé jevy podle svých vlastních názorů a očekávání, ale očima osob, se kterými se kvalitativní výzkum uskutečňuje. Podle Švaříčka, Šed'ové (2007) je cílem kvalitativního výzkumu získat ucelené a detailní informace o zjišťovaném jevu. Pomocí kvalitativního výzkumu můžeme získat i jiná data, než jsme měli původně v úmyslu a tím získáme i rozšířený pohled na jiné ukazatele. Stejně tak, jako uvádějí, se i toto výzkumné šetření týká lidí, jejich pohledu na zvolenou problematiku, jejich postoj, chování.

Výhodou kvalitativního výzkumu je, jak zmiňuje Hendl (2005), že je přizpůsobivý změnám během výzkumu. Při průběhu zde vznikají nejen výzkumné otázky, ale i nová rozhodnutí a také hypotézy, které lze následně ověřovat. Můžeme pokračovat ve sběru dat, rozšířit výzkum i následnou analýzu. Zaměřujeme se na informace, které přispívají k vysvětlení a zodpovězení výzkumných otázek.

Kvalitativní šetření bylo zvoleno z důvodu hlubšího poznání a porozumění dané situace. Jde o pochopení pohledu pedagogů na danou problematiku, jejich způsob řešení a jednání v určitých situacích. Cílem je zjistit pomocí výzkumu přístup a jednání vybraných pedagogů k dané problematice. Jejich vnímání a chování v různých situacích a následnou shodu či odlišnost v pohledech pedagogů.

6.2 Metoda sběru dat

V kvalitativním výzkumu je nejčastější metodou sběru dat rozhovor. Stejně tak byl použit i v rámci tohoto výzkumného šetření. Jak uvádí Chráska (2007), výhodou rozhovoru je osobní kontakt s respondentem. Umožňuje hlubší pohled na postoj a motiv respondenta. Otázky lze v daném rozhovoru měnit. Lze přizpůsobit další průběh rozhovoru podle situace, jak respondent odpovídá na dotazy a na základě jeho reakcí. Úspěšnost rozhovoru je velmi závislá na schopnostech výzkumníka. Je důležité navázat přátelský vztah s respondentem a vytvořit příjemnou atmosféru (vzájemné uvolnění a přátelský vztah mezi respondentem a výzkumníkem se nazývá rapport).

Švaříček, Šed'ová (2007) popisují polostrukturovaný rozhovor jako nestandardizované dotazování účastníka šetření jedním výzkumníkem pomocí otevřených otázek. Prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru jsou zkoumáni členové určitého prostředí, nebo i jiné specifické skupiny. Jeho cílem je získání kompletních informací o zkoumaném jevu a pochopení událostí, které se k tomu vážou z pohledu dané skupiny. Otevřené otázky pomáhají lépe pochopit názor lidí, aniž by byl nějakým způsobem omezován výběr položek v dotazníku. Navíc se díky polostrukturovanému rozhovoru zachytí výpovědi na dané otázky v přirozené podobě. Hendl (2005, s. 166) zdůrazňuje, že: *„Není nutné zdůrazňovat, že vedení kvalitativního rozhovoru je uměním i vědou zároveň. Vyžaduje dovednost, citlivost, koncentraci, interpersonální porozumění a disciplínu. Je obvykle třeba učinit řadu rozhodnutí ohledně obsahu otázek, jejich formy i pořadí. Dále se musí uvážit možná délka rozhovoru. Tyto problémy se vyjasňují buď před rozhovorem, nebo až v jeho průběhu v závislosti na typu rozhovoru. Zvláštní pozornost je nutné věnovat začátku a konci rozhovoru. Na začátku dotazování je nutné prolomit případné psychické bariéry a zajistit souhlas se záznamem. Také zakončení rozhovoru je jeho důležitou součástí. Právě na konci rozhovoru nebo při loučení můžeme ještě získat důležité informace. Kvalitativní rozhovor není pouze sběrem dat, ale může mít i intervenční charakter. Proto má tazatel nabídnout dotazovanému možnost dodatečného kontaktu.“*

6.3 Charakteristika výzkumného souboru a jeho výběr

Při výběru výzkumného souboru byla stanovena kritéria pouze pro umístění mateřských škol. Ve výzkumném souboru mělo být pět mateřských škol z města a pět mateřských škol z vesnice. Výběr mateřských škol byl ovlivněn místem mého bydliště a respondenti byli získáváni metodou snowball. Při výběru pedagogů z mateřských škol nenastal žádný problém a výsledný výzkumný vzorek tedy tvoří deset pedagogů (pět pedagogů mateřských škol z města a pět pedagogů mateřských škol z vesnice). Ve všech případech se jednalo o paní učitelky. Osm z nich mělo rodinu. Věk respondentek se pohyboval od 23 let do 67, aby bylo možné porovnat výpovědi i na základě zkušeností. Tři paní učitelky měly vysokoškolské vzdělání. Bližší charakteristika respondentek je uvedena v tab. 1. Jména byla z důvodu anonymity změněna.

Tab. 1: Základní údaje

<i>Učitelka</i>	<i>Věk</i>	<i>Rodič</i>	<i>Počet dětí</i>	<i>Věk dětí</i>	<i>Vzdělání</i>	<i>Praxe</i>	<i>Místo</i>
<i>Alena</i>	29	<i>ano</i>	2	7 let a 5 let	<i>středoškolské</i>	2 roky	<i>město</i>
<i>Bára</i>	51	<i>ano</i>	2	27 let a 27 let	<i>středoškolské</i>	31 let	<i>vesnice</i>
<i>Dana</i>	45	<i>ano</i>	2	9 let a 11 let	<i>středoškolské</i>	3 roky	<i>město</i>
<i>Eva</i>	53	<i>ano</i>	1	30 let	<i>středoškolské</i>	32 let	<i>město – Waldorf</i>
<i>Hana</i>	41	<i>ano</i>	2	18,5 let a 14 let	<i>vysokoškolské</i>	22 let	<i>město</i>
<i>Iva</i>	34	<i>ano</i>	1	9 let	<i>vysokoškolské</i>	3 roky	<i>vesnice</i>
<i>Jana</i>	67	<i>ano</i>	2	45 let a 39 let	<i>středoškolské</i>	42 let	<i>vesnice</i>
<i>Lída</i>	23	<i>ne</i>	0	<i>žádné</i>	<i>vysokoškolské</i>	5 let	<i>vesnice</i>
<i>Míša</i>	53	<i>ano</i>	2	27 let a 26 let	<i>středoškolské</i>	34 let	<i>vesnice</i>
<i>Petra</i>	23	<i>ne</i>	0	<i>žádné</i>	<i>středoškolské</i>	2 roky	<i>město - Montessori</i>

6.4 Průběh rozhovoru

Průběh rozhovorů s jednotlivými respondenty probíhal v období listopad 2011. Respondentům jsem vyhověla při zvolení času a místa pro natočení rozhovoru, abych je v ničem neomezovala. Všechny rozhovory proběhly v prostředí mateřských škol. Před každým rozhovorem byli respondenti seznámeni s tématem rozhovoru, pro jaké účely bude rozhovor použit a jaká bude jeho přibližná délka. Respondenti byli upozorněni, že každý rozhovor je anonymní a nebude použita identifikace osob. Dále jsem získala od respondentů souhlas s hlasovým záznamem, který byl použit pro písemný přepis. Následně byly rozhovory přepsány a kódovány. Dále byly vytvořeny kategorie a dávány do souvislosti s výzkumnými otázkami.

Celkem bylo pořízeno 10 rozhovorů. Průměrná délka rozhovoru byla cca 30 – 40 minut.

7 VÝSLEDKY

Kapitola Výsledky přináší zjištění vztahující se k položeným výzkumným otázkám. Její struktura a pořadí se tedy odvíjí od těchto otázek v logické návaznosti.

Jakou formou získávají pedagogové mateřských škol informace týkající se dítěte a rodiny?

Informace od rodičů

Pedagogové mateřských škol získávají informace o rodině dítěte *převážně od rodičů a to osobním kontaktem. Nejen na rodičovské schůzce, která je uskutečněna dvakrát do roka, ale i na akcích, které mateřská škola pořádá.* Jedná se o vánoční besídky, Den matek, rozloučení se před prázdninami atp. Učitelky navíc uvádějí, že *při těchto společných akcích dochází k intenzivnějšímu a otevřenějšímu kontaktu:* „*Máme třeba vánoční besídku pro rodiče, kdy pak máme posezení u stromečku, a to už je takové neformální. Maminky se rozprávají. Nebo máme Den matek, kde se společně slaví na zahradě. Nebo ukončení školní docházky, kde společně zůstaneme s rodiči, a to jsou ty intimnější chvíle, kdy si můžeme popovídat neformálně. To jsou možná ty nejlepší zdroje, o tom získat informace o rodině. Není to formální, ale takové bezprostřední. Jsou to velmi dobré informace a učitelka si udělá obrázek o tom, jak to v rodině skutečně funguje.*“ (Bára) Dále mateřské školy Waldorfské a Montessori pořádají nejen společné akce, jako jsou besídky, Den matek, ale i víkendové pobyty s rodiči na horách, u řek, v přírodě s rodiči. Tyto typy mateřských škol slaví různé méně obvyklé akce, jako jsou Michaelská slavnost, Martinská slavnost, Adventní spirála, Jarní slavnost, Svatojánská slavnost a další s kterými se v běžných školkách málo kdy setkáme. Vzhledem k tomu, že se v rámci rozhovorů toto téma objevilo a je zařazeno mezi situace, kdy dochází ke kontaktům s rodinou, níže jsou tyto akce krátce představeny (informace čerpány z internetového zdroje – www.waldorfplzen.cz).

Michaelská slavnost – patronem tohoto období je svatý Michael. Ten, podle legendy, svými přesnými vahami poměřuje dobré a špatné skutky duší před jejich vstupem do nebe a zároveň je neohroženým bojovníkem, který přemohl draka temnoty. Jeho vlastnosti potřebují i děti, které se Michaelské slavnosti zúčastní. Čeká je totiž cesta k dračí slují, která prověří jejich odvahu. Aby na tuto cestu nevstupovaly děti nepřipravené, vyrobí si v průběhu slavnosti dřevěné štíty a meče.

Martinská slavnost - patronem této slavnosti je svatý Martin. Legenda praví, že to byl římský voják, který jedné chladné noci rozetnul svůj plášť na dvě poloviny, aby pomohl promrzlému žebrákovi. Na konci slavnosti děti potkají svatého Martina na jeho pověstném bílém koni. Martinská slavnost je slavností světýlek a sdílení. Děti si při ní vyrobí lampióny a vydají se s nimi hledat poklad, který snad někde nechal ležet svatý Martin projíždějící krajinou na bílém koni. Po prvních nejistých krocích děti objeví lesklé podkovy a po chvíli dokonce malá světýlka, která jim hledání usnadní. Na konci cesty najdou poklad - truhlu plnou sladkých Martinských rohlíčků, které si děti upečou před Martinskou slavností. Je jich tam dost pro všechny, ale stejně každý rozlomí svůj rohlíček a podělí se o něj někým dalším. Takto symbolicky si připomínáme, jak důležité je soucítění a ochota rozdělit se.

Adventní slavnost - v období radostného očekávání Vánoc na děti uprostřed spirály z chvojí čeká anděl, který se s nimi rozdělí o světlo svíčky. Adventní spirála je krásným symbolem cesty do vlastního nitra, v němž najdeme světlo, kterým můžeme prozářit sebe i svět kolem nás. Součástí slavnosti bývá i výroba svíček ze včelího vosku a vánočních ozdůbek, společné zdobení stromečku, či pouštění lodiček.

Jarní slavnost - obraz jara a Velikonoc je velkým mezníkem v celém koloběhu ročních svátků. Spící příroda se probouzí k novému rozkvětu. Samotné Jarní slavnosti předchází vynášení Morany, symbolické ukončení zimy. V den slavnosti se ve třídě vyčlení jedna část, kde se z barevných látek tvoří „tunel“. Je to symbolická cesta tmavým prostorem (zima), která se postupně prosvětluje a rozjasňuje víc a víc (jaro). Končí v druhé části třídy, jarně vyzdobené květinami, hedvábím a pentlemi na jarním stole uprostřed. Okolo jsou nachystané židličky či polštářky. Nechybí ani hudební nástroje. Jedna maminka,

přestrojená za maminku Zemi, sedí uprostřed tunelu, v místě, kde se trochu lomí, aby na ni nebylo z žádného místa vidět. Jejím hlavním atributem je ošatka zrníček obilí. Děti si nejprve mohou květináčky s paní učitelkou nazdobit a z poloviny naplnit hlínou. Všichni se tiše sejdou na začátku cesty u tmavé části tunelu. Nyní paní učitelka vypráví příběh o obilném zrníčku a jeho cestě ke slunci: zrnko se obětuje na chléb pro lidi. Vydává se na neznámou cestu. Je uloženo do tmavé země, kde jakoby umírá, ale tu najednou se probouzí v nové formě. Ze zrnka vzniká rostlinka. Zraje v nový klas. Pohádka dodá dětem odvahu a sílu. Postupně jedno dítě za druhým prochází cestou – tunelem, kde od maminky Země dostane do svého květináče zrníčka obilí. Postupně se všichni usadí v kruhu a poslouchají jemné tóny lyry. Přicházejí další odvážní kamarádi, kteří prošli „cestu“. Zrnka se zasypou zbylou zeminou a zalijí se. Nakonec se všichni usadí a společně zpívají jarní písně. Květináče si děti odnesou domů a dobře o ně pečují. O Velikonocích se těší na zelené osení, kterému samy dopomohly na svět. Jsou obohaceny o smysluplný obraz – zážitek Velikonoc.

Svatojánská slavnost - svatojánská noc je plná kouzel a magie. O této noci se scházejí čarodějnice, otevírají se zlaté poklady, čarovné byliny získávají léčivou moc a rozkvétá zlaté kapradí. Svatojánská slavnost navazuje na dlouhou tradici oslav letního slunovratu, která sahá až do starověku. Naši předkové slavili nejkratší noc v roce, návrat slunce a léta jako dobu sklizně a hojnosti. Oslavy to byly velkolepé, obydlí se zdobila symboly slunce, vařila se slavnostní jídla a o půlnoci se zapalovaly obrovské ohně jako pocta vrcholícímu Slunci. Oheň měl dodat Slunci sílu. Vzhledem k výjimečnosti této noci se mělo za to, že ožívají tajemné síly a země vydává své poklady. S příchodem křesťanství a snahou o vymýcení pohanských zvyků byl svátek zasvěcen Janu Křtiteli a o pár dní posunut. Součástí svatojánské slavnosti je obvykle sbírání devatera květů, pletení věnců, výroba bylinkových pytlíčků a posezení a zpívání u ohně.

Informace od dítěte

V souvislosti s otázkou jakou formou získávají pedagogové mateřských škol informace o rodině, je důležité zmínit, že to nejsou pouze rodiče, od kterých pedagog informace získává. Ač pedagogové získávají informace o rodině převážně od rodičů, často se též stává, že **informace** pedagog získá **od dítěte, aniž by „vyzvídal“** (rodiče sami by tyto informace možná ani nesdělili): „*V případě, že jsou v rodině problémy nebo nějaké potíže, tak obvykle s vámi nechce mluvit nikdo. Pak se to zpravidla dovíme od dětí.*“ (Iva) V této souvislosti je však důležité zmínit úskalí těchto informací, neboť mohou být pravdivé, ale také nemusí. Rovněž je podstatný fakt, že dítě s učitelem komunikuje i jinou formou než verbálně. Na dítěti je tedy možné sledovat změny v chování, které mohou mít právě příčinu v rodině. Dítě má ale velmi často potřebu sdělit informace, a tak je vedle rodičů důležitým zdrojem informací. A to ať jde o negativní informace, tak pozitivní. Ve vztahu k těmto informacím je velmi důležitý takt učitele a jeho „nakládání“ s těmito informacemi.

Informace od prarodičů

Dalším zdrojem informací o rodině mohou být **i prarodiče dítěte**, kteří přivádějí a odvádějí dítě do mateřské školy. Rodiče dětí se však ne vždy ztotožňují s názory svých rodičů. Navíc se stává, že prarodiče by rádi vychovávali svoje vnoučata, ale styl výchovy mají poněkud jiný než je tomu v dnešní době. V případě, že se rodiče rozvádí nebo jsou rozvedení, nastávají různé komplikace. Dohadují se, kdo dítě vyzvedne ze školky atp.: „*Často rodiče dělají to, že dítě vyzvedne babička z tatínkovy strany, ale maminka si to nepřeje. Zde vzniká problém a tzv. „tahanice“, a to je pro nás pedagogy dost složité až „šílené“.* Rodiče se mezi sebou dohadují písemnými dohodami a myslím, že je to úplně zbytečné. Stejně to dítě s tou babičkou odejde.“ (Lída)

Informace od spoluobčanů

Posledním zmiňovaným zdrojem informací jsou ***spoluobčané***. Těmto informacím však pedagog nepřikládá takový důraz, spíše informace bere s rezervou a řídí se především vlastní zkušeností: „*Určitě je vyslechnu, ale musím si udělat sama na to svůj názor, protože abych na základě nějakých neověřených informací nevytvářela chybný obraz o té rodině, o rodinné situaci. Nepodléhat předsudkům, ale ověřit si informace, musí být věrohodné.*“ (Hana) Pro některé pedagogy je to složité: „*Vždycky mám radši tu informaci, kterou získám od toho člověka, kterého se to týká. Je ale fakt, že na druhou stranu, někdy jakoby ten prvotní impulz vás popotáhne k tomu, že se začnete o tu problematiku zajímat. Nemám ráda pomluvy, ale v některých případech mohou být k dobré věci.*“ (Eva) Někteří pedagogové z výzkumu se vyjádřili, že informace od druhých lidí vůbec neberou v potaz a řídí se jen svými poznatky, které nabyly během spolupráce s rodinou nebo jak je u některých řečeno, informace mají jen z evidenčních listů a na rozšířené informace se ptají rodičů: „*Jedna paní povídala, to ne. Takovéto informace neberu, jen když dobře vím, kdo to konkrétně řekl. Nerada se dostávám do konfliktů.*“ (Míša)

Důležitost osobního kontaktu

Pedagogové kladou ***velký důraz a upřednostňují osobní kontakt při získávání informací***. Nemají strach z rozhovoru s rodiči a dávají přednost dialogu, při kterém si mohou popovídat nejen o věci, kterou je třeba řešit, ale i o věcech zcela jiných a třeba i nepodstatných. Je velmi důležité, aby komunikace mezi rodiči a pedagogy probíhala v osobním kontaktu a především bez přítomnosti dítěte. „*Vždycky dáváme přednost dialogům, nikdy nepíšeme anonymní sdělení.*“ (Bára) Osobní kontakt dává prostor k otevřenějšímu rozhovoru, navození příjemné atmosféry, bezprostředním reakcím k získaným informacím. Velmi důležitá je v této oblasti tedy osobnost pedagoga a jeho komunikační schopnosti.

Vzájemná spolupráce v historickém kontextu

Pokud jde o spolupráci mateřské školy s rodinou, jsou vývojové změny velmi znatelné. Dle výpovědí učitelek mateřské školy dříve rodiny s pedagogy netrávily společně volný čas a často nebyly ani v přátelském vztahu. ***Nefungovala dnešní otevřenost a vzájemná spolupráce:*** „*Dříve spolupráce s rodiči nebyla tak veliká, jako dnes, i když se všechno odvíjí od toho, jaká je osobnost pedagoga.*“ (Alena) ***Někteří rodiče si občas chodí pro radu k paní učitelce,*** která má ve své třídě jejich dítě. „*Nedávno jsem měla pohovor s jedním tatínkem, který si nevěděl rady se svým synem. Tatínek, když byl jako kluk, musel být v posteli po večerníčku, ale svoje děti nemůže dostat do postele v půl deváté. Tatínek zde „žaloval“ sám na sebe a na výchovu, která u nich v rodině funguje.*“ (Míša) „*Výchova byla dříve na jiné úrovni, děti si více vážily a uctívaly autoritu. Dnes dětem chybí slušnost v chování, neskákání do řeči, nevynucovat si. Děti žijí ve světě materiálním, všechno mají, jsou odstaveny na televizi, videu, hrách atp. V mnoha rodinách chybí taková ta pohodová atmosféra, kdy se ty rodiče s dětmi baví o normálních věcech, co se děje venku v přírodě, děti neznají české pohádky, většinou s nimi nikdo nečte a takový ten přirozený kontakt s rodiči chybí.*“ (Bára) Není to však pravidlem pro každou rodinu, ale více než v padesáti procentech to tak funguje: „*Je problém i v tom, že děti často tráví čas sezením po hospodách v pozdních hodinách nebo děti přijdou s tím, že jedou na výlet, a když se zeptáte kam, tak řeknou do Glóbusu. Je pravdou, že rodiče, maminky dělají od rána do večera v práci a nemají na své děti čas a vše se snaží dohnat o víkend, ať práci (žehlení, úklid apod.) tak čas strávený s dětmi.*“ (Míša) Z rozhovorů je tedy patrné, že se mění informovanost a spolupráce s rodinou v historickém kontextu. Opět ale platí, že velký vliv má osobnost pedagoga. Ve vzájemné spolupráci a komunikaci se však také odráží postoje společnosti ke školství.

Rovněž je nutné zmínit, že dochází k rozšíření nabídek různých typů mateřských škol, které mají též podstatný vliv na vzájemnou komunikaci mezi rodinou a mateřskou školou. Mateřské školy jsou dnes ve větší míře rozšířeny o Waldorfské a Montessori, které rodiče již dobře znají a využívají jejich možností a nabídek (služeb). Filozofie těchto alternativních mateřských škol dává navíc větší prostor pro lepší vzájemnou spolupráci s rodinou.

Do jaké míry jsou pedagogové mateřských škol informováni o rodinách dětí?

Informace týkající se zdravotního stavu

V souvislosti s otázkou míry informovanosti se nabízí jiná, a to, co rodiče učitelé mateřské školy sdělují? Do jaké míry a o čem s pedagogy mluví? Ač je pro pedagogy mateřských škol velmi důležité znát rodinnou situaci dětí a na dětech je velmi znát, zda je v rodině něco v nepořádku, pokud se rodiče pohádají atp., mezi nejdůležitější informace však pedagogové zahrnují **zdravotní stav dítěte**. Uvádějí, že jde o nejdůležitější informace, bez kterých pedagog nemůže dostatečně vykonávat svou práci. Většina pedagogů se shodla na tom, že bez znalosti zdravotního stavu nelze dobře vykonávat svou činnost z důvodu ohrožení na zdraví. Problémy se však objevují i v této oblasti, kdy matka neuvede všechny informace o zdravotním stavu dítěte: „*jsou maminky, které dají dítě do školky a ten zdravotní stav bohužel tají a my až zjistíme ve školce, že úplně to není v pořádku, že i dítě samo řekne „já už jsem včera bral prášek a ráno jsem měl teplotu“ a přesto teda ty maminky to dítě do školky dají.*“ (Bára) Velmi důležitá je i pravdivost těchto informací: „*Je důležité znát různé alergie, vyvarovat se vážným nemocem.*“ (Bára) Dále z uvedené citace vyplývá, jak důležité jsou tyto informace, jak záleží na jejich sdělení a pravdivosti: „*Před několika lety jsem měla holčičku, která měla tělesný handicap, ale rodiče, aby se sem dostali, tak zatajili, že jejich dcera má epileptické záchvaty. Holčička po dvou letech epileptický záchvat dostala a nejen pro mne to bylo velmi nepříjemné. Zvládli jsme to, ale kdybych tohle věděla, tak se na to připravím a určitě by to pro mě bylo méně stresující, než to co jsem si prožila. Je zde důležitá otevřenost, protože, když člověk ví, co dítě potřebuje, tak se případným problémům vyvaruje.*“ (Eva) Častým problémem se také stává neinformovanost v souvislosti s jídelníčkem dětí. Tedy přesněji, **zda je dítě alergické na určité potraviny**. Je potřeba vše řádně nahlásit, aby se předcházelo možným problémům. V rámci rozhovorů byla tato problematika též zmíněna: „*...dítě bylo alergické na burské oříšky, paní učitelka volala do kuchyně, aby se s paní kuchařkou domluvila na kontrole složení potravin např. müsli tyčinky. Zda by bylo možné objednávat müsli tyčinky, kde nejsou*

burské oříšky.“ (Hana) I když se řeší případ od případu, je velmi důležité mít jakékoliv informace o zdravotním stavu dítěte.

Informace týkající se rodiny

Pokud jde o informace o rodině, což je hlavním tématem výzkumného šetření, je nepochybné, že pedagog by měl znát rodinou situaci dítěte. Z pohledu pedagoga je důležité vědět jaká je rodinná situace, ***zda je rodina úplná či neúplná, jaké jsou vzájemné vztahy:*** „...jestli třeba tatínek hodně cestuje nebo je opravdu taky doma, pokud máme v rodině mladší sourozence nebo starší sourozence.“ (Petra) Často se na dítěti pozná, ***zda se doma odehrává nějaká neobvyklá situace:*** „...na dětech je strašně znát, pokud jeden den je dítě v pohodě, směje se a druhý den se doma rodiče pohádají a dítě je celý den úplně jiná osobnost.“ (Petra) Pokud ***dítě žije jen s jedním rodičem nebo jsou v rozvodovém řízení*** a mají nějaké problémy, tak se zpravidla chování a rodinná situace odráží i na chování toho dítěte: „Učitelka pak může vlastně nasadit účinnou intervenci, když ví, co se v rodině děje a může tomu dítěti i poskytnout třeba citovou podporu, určitým způsobem i přístupem kompenzovat třeba tu náročnou situaci, kterou dítě prožívá.“ (Hana)

Dobré je také vědět, ***zda s rodinou společně žijí prarodiče a jaký mají názor a přístup k výchově dítěte, dále prostředí ve kterém dítě vyrůstá a jeho výchova:*** „Je důležité znát vlastně, jaká funguje výchova v rodině, jestli demokratická, autoritativní, to je hrozně důležité. Také sociální postavení rodiny, vzdělání rodičů, to se všechno odvíjí a ukazuje na těch dětech, takže podle toho se k dítěti jakoby přistupuje. S nějakým ohledem na to, co prožívá v rodině, musíme zase respektovat to, co dítě asi prožívá a mít na něj takový nárok, abychom nepožadovali něco, co není dítě schopno dosáhnout.“ (Bára) Častým ukazatelem výchovy jsou právě děti: „...dítě se chová tak, jak to vidí doma, co vidí v rodině, jak ho máma s tátou vedou atp.“ (Jana)

Jak vnímají pedagogové mateřských škol hranici soukromí v souvislosti s informacemi podávanými rodiči?

Najít hranici soukromí je *pro většinu pedagogů dosti složité. Pedagogové se zaměřují na potřeby dítěte a podle toho usuzují i na hranici soukromí.* Pro pedagogy je hranice soukromí velmi *citlivé téma*: „Často se stává, že děti řeknou všechno, i to, co se děje v rodině a co bychom my – jako pedagogové vědět – neměli. Tehdy záleží jen a jen na nás, aby to zůstalo ve školce. Ani není vhodné to rodičům říkat, pokud by to mělo ublížit dítěti a nechat si to pro sebe a dělat, že se ta věc nestala. Jsou určité věci a témata, která nejsou příslušná řešit.“ (Bára) V mnoha případech záleží na tom, **jaký vztah je mezi rodiči a pedagogem** a od toho se vše odvíjí. „Soukromí je v rámci, co se týče dítěte a co je mimo věc dítěte, tak do toho nám jako pedagogům nic není.“ (Jana) Hodně záleží i na chování pedagogů, jejich vstřícnosti a otevřenosti, bez které spolupráce není možná. **Rodiče by měli chápat, že informace, které podávají, jsou v zájmu dítěte, aby učitelka mohla dítěti pomoci v jakékoli složité situaci.** Někteří pedagogové jednají jen podle základních informací a do soukromí rodiny nezasahují. Jsou přesvědčeni o tom, že soukromí rodiny nepotřebují znát k výkonu své práce. „Mně přijde, že žádná hranice soukromí není, protože rodiče nezasahují do mého soukromí. Někdy se zeptají maximálně na to, jestli mám děti nebo na něco podobného. Jinak se neptají a já se neptám jich.“ (Míša)

Jakým způsobem ovlivňuje komunikaci mezi rodiči a pedagogem umístění mateřské školy (na vesnici nebo ve městě)?

Vesnice

Rozdíl mezi vesnicí a městem je pro pedagogy mateřských škol znát. ***Vesnice je více otevřená přístupu, spolupráci a vzájemným vztahům:*** „Rodiče na vesnici si více váží spolupráce a více se dokáží spojit pro jednu věc. Všichni se na vesnici znají a vědí od koho co čekat.“ (Bára) Někdy se stává, že na vesnici mají rodiče strach z pomluv a rychlého roznesení informací, a proto si rodiče dávají pozor, co řeknou a váží si jeden druhého, než aby se „dostali do řeči“ a do nepříjemných situací. „Když potřebujeme s rodiči něco řešit, tak je lehce upozorníme „tohle mi prosím nedělej“ a je to pro obě strany snazší. Musíme vědět, co si ke komu můžeme dovolit, tak abychom nikoho neurazili.“ (Jana) Stejně tak je dobré, když si rodiče mohou promluvit s pedagogy jako rovnocennými partnery. Zvlášť na vesnici bývá mezi pedagogy a rodiči přátelský vztah.

Město

Město je spíše anonymní a pedagogové nemají takovou informovanost o rodinné situaci a vzájemných vztazích: „Obejdeme ulici a za rohem už nevíme, kdo tam bydlí. Přijdu domu, zavřu dveře...a když nechci, tak nevím, co je za dveřmi. Kdežto na vesnici někoho potkáte a je slušností se s ním pozastavit a popovídat. Alespoň se zeptat, jak slouží zdraví.“ (Míša) Chybí zde bližší kontakt a přátelství. Pokud se však nejedná o mateřskou školu ***Waldorfskou nebo Montessori, zde jsou vztahy mezi rodiči a pedagogy velmi dobré, přátelské, otevřené a naprosto ideální.*** Tyto dva typy mateřských škol, tedy vzájemnou komunikaci, lze přirovnat ke komunikaci mezi rodiči a mateřskou školou na vesnici, a to z důvodu užšího kontaktu. Alternativní mateřské školy Waldorfská a Montessori využívají mnoho způsobů, jak komunikovat a spolupracovat s rodinou dítěte. Jak už jsem již předeslala dříve, jsou to nejen různé slavnosti, akce školy a shromáždění, ale také trávení společných prázdnin. Jsou zde nenahraditelné příležitosti, jak poznat lépe a neformálně rodinu i dítě. Vše je uvolněné,

přátelské a plně otevřené.

Komunikace na vesnici je snazší než ve městě, jen pro rodiče je ve městě širší obzor v nabízených službách a možnostech. Ve městě dávají důraz na profesi pedagoga, ale na vesnici si jej považují jako svého souseda. V komunikaci především záleží na osobnosti pedagoga a na jeho snaze vztahy nějak stimulovat a utvářet.

8 DISKUSE

V rámci kvalitativního šetření jsem dospěla k závěru, že informace o rodině dítěte získávají pedagogové formou osobního kontaktu, který upřednostňují nad jiné způsoby při zjišťování informací. Tento způsob zjištění je pro pedagogy dobrý z hlediska osobního kontaktu, který je nenahraditelný pro dobrou spolupráci školy a rodiny. Jak uvádí Kovalská (2011, s. 12): *„V komunikaci s rodiči vidíme možný zdroj problémů právě v nedostatečné komunikaci nebo v nedostatku taktu, osobního přístupu, tolerance, pochopení apod. Umění komunikovat s rodiči bez problémů je v určité diplomacii, ale i empatii. To, že případnou stížnost či jakoukoli nevoli ze strany rodiče vyslechneme v klidu a necháme si prostor pro zjištění konkrétního stavu věci, je základním předpokladem dobrých vztahů. Rodiče musejí mít pocit, že je chápete a že pro jejich „věc“ učiníte ty nejlepší kroky.“*

Otázka toho, do jaké míry jsou pedagogové mateřských škol informováni o rodinách dětí, je velmi aktuální. Nejdůležitější informací pro pedagogy je zdravotní stav dítěte a následně rodinná situace, bez které nelze dostatečně vykonávat práci pedagoga. Pedagogové z realizovaného šetření se snaží o správné jednání s rodiči. To potvrzuje i Masáková (2011, s. 22), která uvádí: *„V první řadě by mělo být jasné, co chceme sdělit rodičům, tedy jaký je cíl našeho rozhovoru. Zcela jiná bude komunikace s rodiči přicházejících dětí, které pedagog nezná. V tomto případě jde především o navázání prvního kontaktu, zjištění základních informací nejen o dítěti, ale i o představách a očekávání rodičů. To znamená, co si od docházky dítěte do mateřské školy slibují.“* Další otázkou šetření bylo, jak vnímají pedagogové mateřských škol hranici soukromí v souvislosti s informacemi podávanými rodiči. Zde jsem se setkala s rozpačitými odpověďmi respondentů, kteří se nad touto situací mnohdy nezamýšlejí. Důležité pro mě však bylo, že většina respondentů se shodla na tom, že soukromí rodiny respektují do té míry, pokud neohrožuje potřeby dítěte. Poslední otázkou šetření je, jakým způsobem ovlivňuje komunikaci mezi rodiči a pedagogem umístění mateřské školy (na vesnici nebo ve městě). Z informací, které jsem získala je zřejmé, že pedagogové jsou přesvědčeni o tom, že rozdíl mezi vesnicí a městem je značný. Vesnice je daleko více otevřená vzájemným vztahům, spolupráci a celkovému přístupu. Město je z tohoto pohledu spíše anonymní a pedagogové nemají takovou informovanost o rodinné situaci a vzájemných vztazích. Přesto zde musím poznamenat fakt, že mezi městskými

šolkami byly ve výzkumném vzorku i školky alternativní, a to školka Waldorfská a Montessori, které jsou z tohoto pohledu velmi vyhovující. Vztahy mezi rodiči a pedagogy jsou velmi dobré, přátelské, otevřené a naprosto ideální.

Na základě svého zjištění pozoruji, že pedagogové mateřských škol jsou pro svou práci dobře informovaní a snaží se, aby spolupráce byla na dobré úrovni. Pro většinu pedagogů je podstatné, aby spokojenost byla na obou stranách, jak na straně pedagogů, tak na straně rodičů s dětmi. Je zde však důležité zmínit, že vše se odvíjí od osobnosti pedagoga.

ZÁVĚR

Shrnu-li výsledky této práce, je zřejmé, že v oblasti školství a hlavně mateřských škol, na které jsem se soustředila, je stále co dohánět. Rodiče si musejí uvědomit, že výchova jejich dětí ve velké části spočívá právě na mateřské škole a později na škole základní a měli by tím i více spolupracovat s pedagogy. Nemluvím jenom o důvěře a tím i sdělováním pravdivých informací o prostředí, kde konkrétní dítě vyrůstá, ale i o zapojení se do různých aktivit, které se již některé instituce snaží rozvíjet. Je nutné vytvořit přátelský vztah mezi rodinami a učiteli, který by kladně působil na výchovu dětí. Vždyť každé dítě pozná, když jsou lidé na sebe nepřátelští, hádají se a nežijí spolu v harmonii. Musíme si uvědomit, že to se dnes netýká jenom vztahu v rodinách, ale i vztahu rodina – mateřská škola či škola základní. Na druhé straně má co dohánět i školství, vždyť dnešní standart dvacet čtyři dětí na jednoho pedagoga, v některých případech i dvacet osm, je neúnosný. Pokud chceme, aby učitel mateřské školy více osobně spolupracoval s určitými dětmi a rodinami, je třeba tento stav změnit. V některých státech totiž připadá na jednoho pedagoga pouze pět dětí. Tato skutečnost nás nutně musí vést k zamyšlení. Máme oproti jiným zemím tak skvělé pedagogy? Nebo nám stačí jenom částečná a povrchní spolupráce mezi mateřskou školou a rodinou? Jisté je, že jako učitel se mohu úzce věnovat pěti dětem a spolupracovat s pěti rodinami než s dvaceti čtyřmi či dokonce dvaceti osmi. Pokud tedy náš stát a my sami chceme zlepšit a zajistit co nejlepší výchovu našich dětí, je ještě co dohánět. To se týká jak vztahů mezi lidmi, tak i zajištěním lepších výchovných zařízení.

Myslím si, že cestou by mohla být i větší podpora soukromého sektoru. Nevidím problém ve zbudování malé soukromé školky v jedné domácnosti o kapacitě třeba pěti dětí, samozřejmě vedené školeným pedagogem. Jenom je nutné změnit legislativu. Proč mít kvůli pár dětem speciální kuchařku či uklízečku? Proč striktní hygienické normy týkající se zvláštních prostor? Dříve v jedné místnosti žilo kolikrát více než deset lidí, tak proč se dnes bojíme toho, aby v obyčejném rodinném domě mohl být jeden člověk, který se bude starat o pár dětí? Nechme přece na rodičích, komu svěří své děti v čase, kdy se o ně sami nemohou starat. Vždyť nikdo z nás přeci nesvěří své dítě člověku, či nenechá jej v zařízení, o kterém bude pochybovat. Naopak velké školky mohou vzbuzovat nedůvěru. Pracovníky neznám, střídají se, při větším počtu dětí se zákonitě

lépe šíří různé epidemie, snáze dochází i k šikaně, která se hůře odhaluje. Myslím si, že je nutné se co nejdříve nad těmito problémy zamyslet.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- 1. BOLDIŠ, P.** *Bibliografické citace dokumentu podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: Část 1 – Citace: metodika a obecná pravidla. Verze 3.3.* [online]. 1999–2004, poslední aktualizace 11. 11. 2004.
Dostupné z: <<http://www.boldis.cz/citace/citace1.pdf>>.
- 2. BOLDIŠ, P.** *Bibliografické citace dokumentu podle ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-2: Část 2 – Modely a příklady citací u jednotlivých typu dokumentu. Verze 3.1.* [online]. 1999–2004, poslední aktualizace 11. 11. 2004. Dostupné z: <<http://www.boldis.cz/citace/citace2.pdf>>.
- 3. GAVORA, P.** *Úvod do pedagogického výzkumu.* Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.
- 4. HELUS, Z.** *Sociální psychologie pro pedagogy.* Praha: Grada, 2007. 280 s. ISBN 978-80-247-1168-3.
- 5. HENDL, J.** *Kvalitativní výzkum – základní metody a aplikace.* Praha: Portál, 2005. 408 s. ISBN 80-7367-040-2.
- 6. HRABAL, V.** *Sociální psychologie pro učitele.* Praha: Karolinum, 2003. 125 s. ISBN 80-246-0436-1.
- 7. HRUŠÁKOVÁ, M.; KRALÍČKOVÁ, Z.** *České rodinné právo.* Brno: Masarykova univerzita: Doplněk, 2006. 389 s. ISBN 80-210-3974-4, ISBN 80-7239-192-5.
- 8. CHRÁSKA, M.** *Metody pedagogického výzkumu.* Praha: Grada, 2007. 272 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- 9. JANDOUREK, J.** *Sociologický slovník.* Praha: Portál, 2001. 285 s. ISBN 80-7178-535-0.

10. **JŮVA, V.** *Úvod do pedagogiky*. Brno: Paido, 1995. 94 s. ISBN 80-85931-06-0.
11. **KARMASÍNOVÁ, D.** Osobnost učitelky mateřské školy. *Informatorium*, 2002, vol. IX, no. 9, s. 8. ISSN 1210 – 7506.
12. **KOVALSKÁ, M.** Komunikace jako základ zdravého fungování školy. *Informatorium*, 2011, vol. XVIII, no. 2, s. 12. ISSN 1210 – 7506.
13. **KRAUS, B.** *Základní sociální pedagogika*. Praha: Portál, 2008. 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
14. **KROPÁČKOVÁ, J.** Formy spolupráce mateřské školy s rodičovskou veřejností. *Poradce ředitelky Mateřské školy*, 2011, vol. 1, no. 3, s. 21. ISSN 1804 - 9745.
15. **LANGOVÁ, M.** *Učitel v pedagogických situacích*. Praha: Karolinum, 1992. 96 s. ISBN 80-7066-613-7.
16. **MASÁKOVÁ, V.** Zásady správné komunikace s rodiči dětí. *Poradce ředitelky Mateřské školy*, 2011, vol. 1, no. 2, s. 22. ISSN 1804-9745.
17. **MAREŠ, J.; KŘIVOHLAVÝ, J.** *Sociální a pedagogická komunikace ve škole*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1990. 164 s. ISBN 80-04-21854-7.
18. **MATĚJČEK, Z.** *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1989. 336 s.
19. **MATOUŠEK, O.** *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 161 s. ISBN 80-86429-19-9.
20. **MERTIN, V.; GILLERNOVÁ, I.** *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál, 2010. 248 s. ISBN 978-80-7367-627-8.
21. **MOŽNÝ, I.** *Moderní rodina: mýty a skutečnosti*. Brno: Blok, 1990. 184 s. ISBN 80-7029-018-8.

- 22. MOŽNÝ, I.** *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. 323 s. ISBN 978-80-86429-87-8.
- 23. PRCHAL, J.** *Vychováváme děti*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988, 192 s.
- 24. RABUŠICOVÁ, M. et al.** *Škola a (versus) rodina*. Brno: MU, 2004. 176 s. ISBN 80-210-3598.
- 25. SINGLY, de F.** *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál, 1999. 127 s. ISBN 80-7178-249-1.
- 26. SOBOTKOVÁ, I.** *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. 173 s. ISBN 80-7178-559-8.
- 27. STŘELEČEK, S.** *Kapitoly z rodinné výchovy*. Praha: Fortuna, 1992. 157 s. ISBN 80-85298-84-8.
- 28. SYSLOVÁ, Z.** Aspekty vztahu ředitelky Mateřské školy a rodičů. *Poradce ředitelky Mateřské školy*, 2011, vol. 1, no. 2, s. 24. ISSN -1210 – 7506.
- 29. ŠTYCHOVÁ, D.** Jak vytvářet lidské vztahy. *Informatorium*, 2000, vol. 7, no. 8, s. 10. ISSN 1210 – 7506.
- 30. ŠVAŘÍČEK, R.; ŠEĐOVÁ, K. a kol.** *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. 384 s. ISBN 978-80-7367-3-13-0.
- 31. VYBÍRAL, Z.** *Psychologie lidské komunikace*. Praha: Portál, 2000. 264 s. ISBN 80-7178-291-2.
- 32. VÝROST, J.; SLAMĚNÍK, I.** *Aplikovaná sociální psychologie*. Praha: Portál, 1998. 384 s. ISBN 80-7178-269-6.

33. *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-03-11].

34. *Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině [on-line]. 2012. [cit. 15. 03. 2012].*
Dostupné z WWW < <http://www.zakony-online.cz/>>.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Záznamový arch rozhovoru

Příloha č. 2: Otázky k rozhovoru

Příloha č. 3: Evidenční list pro dítě v mateřské škole

Příloha č. 4: Přihláška dítěte k zápisu do mateřské školy, přihláška ke stravování

Příloha č. 5: Prohlášení zákonných zástupců dítěte

PŘÍLOHA Č. 1:

ZÁZNAMOVÝ ARCH ROZHOVORU

Řekněte mi, prosím vás, něco o sobě.....

- Kolik vám je let?
- Jaké máte dokončené vzdělání?
- Máte děti? Jakého jsou věku?
- Jak dlouho pracujete v mateřské škole?
- Jaké informace máte o rodinách dětí?
- Jsou pro Vás dostačující?
- Které informace považujete za nejdůležitější?
- Myslíte si, že je důležité znát rodinnou situaci dětí? Proč?
- Je pro Vás důležité znát dostatečně zdravotní stav dětí?
- Informace, které máte, jsou zpravidla od rodičů, od dětí nebo od někoho jiného (od koho)?
- Jste rodičem. Co všechno by podle vás měla vědět učitelka mateřské školy o rodině dítěte?
- Sledujete nějaké změny oproti dřívějšku (minulosti)?
- Kde je podle vás hranice soukromí?
- Jakými prostředky komunikujete s rodiči? Jak získáváte informace o rodině?
- Je pro vás složité (těžké) hovořit s rodiči?
- Dáváte přednost dialogu nebo písemnému sdělení?
- Pořádáte rodičovské schůze?
- Myslíte si, že komunikace mezi učitelem a rodičem je na vesnici snažší než ve městě?
- Jaký význam přikládáte informacím od druhých? Máte s tím zkušenost?
- Pokud jste z města, myslíte si, že je to na vesnici jiné? Proč?

PŘÍLOHA Č. 2:

OTÁZKY K ROZHOVORU

Řekněte mi, prosím vás, něco o sobě.....

- **Kolik vám je let?**

Je mi 51 let a ve školství pracuji už od svých dvaceti let.

- **Jaké máte dokončené vzdělání?**

Úplné střední vzdělání s maturitou.

- **Máte děti? Jakého jsou věku?**

Ano mám. Jsou už ve věku 27 let, jsou to teda dvojčata. Dospělé děti.

- **Jak dlouho pracujete v mateřské škole?**

To už jsem tedy řekla, pracuji od roku 1980, pracuji ve školství, takže jiné, jiná, zaměstnání jsem neměla, vlastně od roku 90. Pracuji jako ředitelka mateřské školy.

- **Jaké informace máte o rodinách dětí?**

V podstatě máme informace z dotazníku, který dáváme, to jsou základní údaje – narození, bydliště, a vzhledem k tomu, že jsme tady v obci a známe se, takže ty informace jsou bližší. Už jsem chodí i rodiče vlastně dětí, které jsem ve školce měla, takže mi ty rodiny známe blíž a jak je to na vesnici, takže je ta informovanost o těch rodinách snazší, známe se tu zkrátka.

- **Jsou pro Vás dostačující?**

V některých případech jsou, ale někdy, přece jenom nějaký informace chybí. Například? Hm, například trochu by jsme potřebovali nějak znát víc o zdravotním stavu, paní doktorka sice vypíše papír, jaký jsou diagnózy, že dítě buď je schopno do mateřské školy nebo ne, ale myslím, že od maminek by mělo být ještě víc informací o tom, co a jak bylo dítěti předtím a nebo v jakém stavu ho do školky dává. V tomhle si myslím jsou ještě rezervy a jsou maminky, které dají dítě do školky a ten zdravotní stav bohužel tají a my až zjistíme ve školce, že úplně to není v pořádku, že i dítě samo řekne „já už jsem včera bral prášek a ráno jsem měl teplotu“ a přesto teda ty maminky to dítě do školky dají, takže tyto informace by měli být pravdivější od rodičů. (Upozorňují rodiče třeba i na alergen?) Upozorní, a to máme v té evidenci, to máme od paní doktorky potvrzeno.

- **Které informace považujete za nejdůležitější?**

Jak už jsem řekla, tak je to ten zdravotní stav a myslím si, že je tam i ta stránka psychická toho dítěte, že by ty maminky měly ještě víc řešit ten psychický stav dětí, že přece jenom ty dětičky jsou citlivý a všechno hrozně citlivě prožívají a vztahují si to na sebe, berou si třeba na sebe i starosti rodičů a myslí si, že třeba něco způsobily, že oni jsou ten negativní činitel a přitom to tak není, že jsou někdy takový ustaraný. Zrovna teď máme takový situace tady, kdy rozchod rodičů chlapeček řeší hrozně citlivě, takže myslím si, že by i ty maminky měly nám spíš dávat takovýhle informace.

- **Myslíte si, že je důležité znát rodinnou situaci dětí? Proč?**

Určitě to je důležité znát vlastně, jaká funguje výchova v rodině, jestli demokratická, autoritativní, to je hrozně důležité. Také sociální postavení rodiny, vzdělání rodičů, to se všechno odvíjí a ukazuje na těch dětech, takže podle toho se k dítěti jakoby přistupuje. S nějakým ohledem na to, co prožívá v rodině, musíme zase respektovat to, co dítě asi prožívá a mít na něj takový nárok, abychom nepožadovali něco, co není dítě schopno dosáhnout. Takže je to hodně důležité mít tyhle informace.

- **Je pro Vás důležité znát dostatečně zdravotní stav dětí?**

Určitě, to už jsem předeslala, že to je velmi důležité, určitě je to hodně důležité, máme vlastně děti svěřené do péče, takže musíme vědět o každé nemoci nebo o změně toho zdravotního stavu, protože se může stát situace, kdy, nebudeme vědět, jak to řešit, že jo. Je důležité znát různé alergie, vyvarovat se vážným nemocem.

- **Informace, které máte, jsou zpravidla od rodičů, od dětí nebo od někoho jiného (od koho)?**

Jsou od rodičů, od dětí. Vzhledem k tomu, jak říkám, že jsme tu mateřská školka jednotřídní a jsme tu na vsi, takže ty informace se dostanou od nás i zprostředkovaně ani je nechceme ani je nevyžadujeme, takže asi tak.

- **Jste rodičem. Co všechno by podle vás měla vědět učitelka mateřské školy o rodině dítěte?**

Pani učitelka by měla vědět, jak to v té rodině funguje, jestli to dítě má láskyplný prostředí, jestli tam nechybí ta citová stránka nebo naopak převažuje nějaká materiální, nějaká jak už jsem říkala, jaká tam funguje výchova. Jestli to dítě není protěžované nebo zkrátka úplně je nejlepší, když víte všechno. K tomu dítěti tak přistupuje úplně jiným způsobem a u nás je to i trošku snazší než skutečně, jak už jsem měla rodiče některých dětí, tak vím, jak reagovali a je tam i ta podobnost s rodiči, takže jak nás znají teda rodiče i prarodiče těch dětí, tak zase na druhou stranu my známe je a o to je to trošku snazší.

- **Sledujete nějaké změny oproti dřívějšku (minulosti)?**

No určitě, určitě jsou změny za tu dlouhou praxi, jakou mám. Tak si myslím, že ty děti víc uctívaly autoritu dřív, že si tak nějak vážily té autority. Ty děti trošku mají takový sebevědomí, trošku tam chybí (neříkám u všech), ale taková jako trošku slušnost. Výchova byla dříve na jiné úrovni, děti si více vážily a uctívaly autoritu. Dnes dětem chybí slušnost v chování, neskákání do řeči, nevynucovat si. Děti žijí ve světě materiálním, všechno mají, jsou odstaveny na televizi, videu, hrách atp. V mnoha rodinách chybí taková ta pohodová atmosféra, kdy se ty rodiče s dětmi baví o normálních věcech, co se děje venku v přírodě, děti neznají české pohádky, většinou s nimi nikdo nečte a takový ten přirozený kontakt s rodiči chybí. Neříkám, že ve všech rodinách, ale jako víc než padesát procent to tak funguje.

- **Kde je podle vás hranice soukromí?**

Mezi vámi a rodinou? Ta hranice soukromí je velice citlivá. Je to velice citlivé. Samozřejmě, že každý rodič, každá maminka, tatínek na to své dítě jsou pyšní, i když se

nechová nikdy podle těch představ, ale je jejich a každý si ho bude hájit, co si hájíme každý to svoje dítě. Takže tahle hranice soukromí je hrozně, hrozně jako citlivá. Často se stává, že děti řeknou všechno, i to, co se děje v rodině a co bychom my – jako pedagogové vědět – neměli. Tehdy záleží jen a jen na nás, aby to zůstalo ve školce. Ani není vhodné to rodičům říkat, pokud by to mělo ublížit dítěti a nechat si to pro sebe a dělat, že se ta věc nestala. Jsou určité věci a témata, která nejsou příslušná řešit.

- **Jakými prostředky komunikujete s rodiči? Jak získáváte informace o rodině?**

Jak už jsem řekla, je to tou vstupní přihláškou. Potom děláme dvakrát ročně rodičovské schůzky a máme to nastaveno tak, že rodiče při příchodu dětí s námi můžou hovořit. Při odchodu se dá sjednat jakákoliv schůzka, jsme vstřícní jakémukoliv řešení problému. Vždycky si uděláme čas, někteří rodiče to využijí, někteří ne. (Zeptám se: webové stránky užíváte, nástěnky nebo využíváte tento způsob, co se týče těchto modelů?) Informovanost na nástěnkách je, máme v podstatě rodiče, kteří vědí, co jak funguje. Rámcově vzdělávací program, máme schůzku informativní v září, kde máme vlastně, kde seznámíme rodiče s akcemi na celý rok, seznámíme, jak to funguje, jak po provozní stránce, tak i té výukové. Ví rodiče, jaký mají akce, jakým způsobem probíhají platby a každý měsíc se ta nástěnka obměňuje. Tam máme, co se děti ten daný měsíc naučí, jaký akce nás čekají, kam pojedeme, takže tímto způsobem.

- **Je pro vás složité (těžké) hovořit s rodiči?**

Jak se to vezme, když je to příjemná věc, kterou oznamujeme, tak je to samozřejmě příjemné, když musíme oznámit nebo řešit nějakou věc, která není úplně dobrá, tak se člověku do toho nechce. Je to velice citlivé téma, ale zase se musí postupovat podle nějakého modelu, že nemůže člověk jako pohanit, musí postupovat tak, že to dítě je jinak velice šikovné tak a tak. Pak se dostat k tomu, co by jsme chtěli vyřešit, co je jakoby ten problém negativní. Takovýmto způsobem určitě. Určitě nepostupovat tím, tak dneska to bylo, že jo hrozný, vaše dítě teda to je... Takže je to někdy nepříjemné, ale musí se zkrátka citlivě.

- **Dáváte přednost dialogu nebo písemnému sdělení?**

Určitě dialogům, vždycky dáváme přednost dialogům, nikdy nepíšeme anonymní sdělení.

- **Pořádáte rodičovské schůze?**

Pořádáme rodičovské schůzky dvakrát do roka.

- **Myslíte si, že komunikace mezi učitelem a rodičem je na vesnici snazší než ve městě?**

Já si myslím, že jo. Já sice mám praxi pouze z vesnických mateřských škol, i když jsem teda vlastně působila taky dva roky na Nových Hradech, ale myslím si, že to je trochu snazší. Sice možná ve městě budou mít ty rodiče trochu širší obzor, že tady přece jenom jsme to místo vzdělávání pro vesnici, jakoby jiný, ale myslím si, že to, že to je snazší.

- **Jaký význam přikládáte informacím od druhých? Máte s tím zkušenost?**

Máme s tím zkušenost, ale myslím si, že ty informace od druhých musí člověk brát s velkou rezervou, že se na nich nedá stavět.

- **Pokud jste z města, myslíte si, že je to na vesnici jiné? Proč?**

Myslím si, že je to trošku jiný. Myslím si, že, možná si toho ty rodiče na vesnici si více váží spolupráce a více se dokáží spojit pro jednu věc. Všichni se na vesnici znají a vědí od koho co čekat a myslím si, že je to trošku, že je to trošku snazší. I ty informace od rodičů, ještě jsem chtěla říct, získáváme tak, že máme společný akce rodičů. Máme třeba vánoční besídku pro rodiče, kdy pak máme posezení u stromečku, a to už je takové neformální. Maminky se rozpovídají. Nebo máme Den matek, kde se společně slaví na zahradě. Nebo ukončení školní docházky, kde společně zůstaneme s rodiči, a to jsou ty intimnější chvíle, kdy si můžeme popovídat neformálně. To jsou možná ty nejlepší zdroje, o tom získat informace o rodině. Není to formální, ale takové bezprostřední. Jsou to velmi dobré informace a učitelka si udělá obrázek o tom, jak to v rodině skutečně funguje.

PŘÍLOHA Č. 3:

EVIDENČNÍ LIST PRO DÍTĚ

MATEŘSKÉ ŠKOLE

Jméno a příjmení dítěte: .....

Adresa: ..... PSČ: .....

Místo narození: .....

Datum narození: Rodné číslo: Stát. obč.: .....

Kód zdravotní pojišťovny: Mateřský jazyk: .....

Matka:

Otec:

Jméno a příjmení: .....

Adresa: .....

Telefon: .....

Zeměstnavatel:*) .....

(adresa, telefon)

Adresa a telefon při náhlém onemocnění: .....

Školní rok:	Škola:	Třída:	Dítě přijato:	Dítě odešlo:

*) jedná se o nepovinný údaj na základě dohody s rodiči.

Vyjádření lékaře

1. Dítě je zdravé, může být přijato do mateřské školy
2. Dítě vyžaduje speciální péči v oblasti a) b) c) d)

- a) zdravotní
b) tělesné
c) smyslové
d) jiné

Jiná závažná sdělení o dítěti: .....

.....

Alergie: .....

.....

3. Dítě je řádně očkováno .....

.....

4. Možnost účasti na akcích školy – plavání, saunování, škola v přírodě

V ..... dne .....

.....
razítko a podpis lékaře^{*)}

Odklad školní docházky na rok ..... ze dne: .....

čj.: .....

Dítě bude z mateřské školy vyzvedávat: .....

.....

.....

U rozvedených rodičů:

č. rozsudku ..... ze dne: .....

dítě svěřeno do péče: .....

Umožnění styku druhého rodiče s dítětem v době: .....

Beru na vědomí svou povinnost předávat dítě učitelce do třídy, hlásit změny údajů v tomto evidenčním listě a omlouvat nepřítomnost dítěte v mateřské škole.

V ..... dne: .....

Podpisy obou rodičů:

.....

.....

^{*)} V případě, že přehléká dítěte do mateřské školy naobědňuje potvrzení lékaře

PŘIHLÁŠKA ke stravování

Jméno a příjmení dítěte
Bydliště
Četodenní stravování
Poledenní stravování

Pokřtuji správnost údajů a zavazuji se, že budu včas odvolávat připěvky a oznámim neprovděná každou změnu, která by měla vliv na stačování poplatků za stačování.

V _____ dne _____ Podpisy matky, otce _____

Vyděření lékaře ke zdravotnímu stavu dítěte

1. Jdu odčhelky v psychomotorickém vývoji?	ANO ¹	NE ¹
2. Trpí dítě chronickým onemocněním?	ANO ¹	NE ¹
3. Je potřeba speciální výchovy?	ANO ¹	NE ¹
4. Je potřeba speciálního režimu?	ANO ¹	NE ¹
5. Bdu dítě pravidelně silný?	ANO ¹	NE ¹
6. Můžu se dítě začastěnět speciálních úkonů jako je plavání, vyvíř apod.?	ANO ¹	NE ¹
7. Je dítě pravidelně očkováno?	ANO ¹	NE ¹
8. Jdu o integraci postříděného dítěte do mateřské školy?	ANO ¹	NE ¹
9. B jak postříděno?	ANO ¹	NE ¹

Jdu sděleni lékaře:

Doporučuji – nedoporučuji¹ přijeti dítěte do mateřské školy

Datum

Podpis a podpis lékaře

PŘÍLOHA Č. 5:

PROHLÁŠENÍ ZÁKONNÝCH ZÁSTUPCŮ DÍTĚTE

Prohlašuji, že ošetřující lékař nenařídil dítěti:

narozenému:

bytem:

změnu režimu, dítě nejeví známky akutního onemocnění (průjem, teplota apod.) a hygienik ani ošetřující lékař mu nenařídil karanténní opatření. Není mi též známo, že v posledních dvou týdnech přišlo toto dítě do styku s osobami, které onemocněly přenosnou nemocí.

Dítě je schopno zúčastnit se:

od:

do:

Jsem si vědom(a) právních následků, které by mě postihly, kdyby toto mé prohlášení bylo nepravdivé.

V

dne

datum nesmí být starší 1 dne před nástupem dítěte na akci

podpis zákonných zástupců dítěte